ҮБЭЛЭЙШЬЕ САГТА МАЛ ШАХАН ТАРГАЛУУЛХА

Республикымнай үйлэдбэриин управленинүүд, колхоз болон совхоз бүдүүншье, шүүһэтэйшье, шэмэтэшье тэжээл хэзээ хэзээнэйхиһээ ехээр бэлдэжэ абанхай. 1964 ондо 1963 онойхиһоо һүрэггүй ехэ үбһэ ногооншье сомогдонхой, силосшье дарагданхай, концентрадшье суглуулагданхай. Колхоз, совхоз бүхэндэ ороохо тарянай үлэгдэл, торнисо, мэхиинэ, һолоомо гэхэ мэтэ элдэб янзын тэжээл ехээр абтанхай. Мүнөө жэлдэ дулаан ута намар боложо, хүйтэрөөгүй, саһан ороодүй дээрэһээнь, хаа хаагүй адууһа мал үшөө бэлшэжэ ябаһаар.

Иимэ һайн эрхэ байдалай тохёолдоод байһандань урмашажа, һаалишад, хонишод, гахайшад, тугалшад — бүхы малшад бүри һайнаар, хэзээ хэзээнэйхиһээ эмхитэй гуримтайгаар, үүсхэлтэй оролдосотойгоор ажаллажа, үбэлые алишье талаараа түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтаха, үбэлэйшье үедэ малаа шахан таргалуулха, һү ехээр абаха болоно. Тиимэ арга боломжо ажахы бүхэндэ дүүрэн бии. Зүгөөр энэ арга боломжоёо хүсэд хэрэглэхэ шухала. Тэжээл элбэгээр абтанхай, адуу малнай тарган гэһэн бэеэрээ, тэрээгээр һанаагаа амараад һуужа болохогүй бшуу. Тингэбэл баһа үнгэрэгшэ жэлнүүдэй дутуу дунданууд, алдуу эндүүнүүд дабтагдажа болохо бшуу.

Нёдондо үбэлэй эгээл ехэ дутагдал юун байгааб гэхэдэ, ехэ олон мал гарзалһан байна. Жэшээлхэдэ, 1963 ондо Хяагтын үйлэдбэриин управлениин ажахынуудта хамта дээрээ аяар 50000 гаран мал үхэһэн байбал, харин байгша оной 9 һарын туршада 40000 гаран мал гарзалһан байна. Гол түлэб үбэлэй һарануудта мал үхэһэн болоно. Иимэрхүү жэшээнүүдые тоолохо болоо һаа, бусад олохон үйлэдбэриин управленинүүдтэшье, колхоз болон совхозуудташье олон бии. Нэгэшье толгой мал үхүүлхэгүйгөөр үбэлдэ бэлдэхэ тухай эрилтэ мүнөө табигдана. Энэшье тон зүб.

Түрүү ажахынуудай дүй дүршэл дээрэһээ хараад үзэхэдэ, үбэлэй үедэ малаа гарзалуулхагүй, тураахагүйһөө гадна, харин бүри шахажа таргалуулха гэһэн зорилго урдаа табяад, тэрэ зорилгоёо амжалтатайгаар бэелүүлжэ байна. Энэ талаар Яруунын совхоз ехэ һайн үльгэр жэшээ харуулна. Октябрь һара соо түлжүүлгын гүүртын 180 буруун сарнуудай толгой бүхэнэйнь шэгнүүр сүүдхэдээ 925 граммаар, тиихэдэ шахамал гүүртын 210 сарнуудай толгой бүхэнэйнь шэгнүүр сүүдхэдээ 1158 граммаар нэмэһэн байна. Эгээл һайшаалтай юумэниинь юуб гэхэдэ, Яруунын совхозой малшад саашадаашье үбэлэй хүйтэн һарануудта малаа нимээрлэ шахажа таргалуулха хүсэлэнтэй. Таргалуулхашье байһандань этигэмээр. Тэдэнэр хайшан гээд иимэ амжалта туйланаб гэбэл, малай харууһалга, тэжээл ехэ зүбөөр эмхидхэгдэнхэй, тэжээлэй рацион алишье талаараа тааруугаар зохёогдонхой. Рацион сооь малай таргалхада шухала зүйлнүүд оруулагданхай. Тэжээл бүхэн бүйлуулагдажа үгтэнэ. Бүдүүн тэжээлшье шадамараар хэрэглэгдэнэ. Һолоомон дэбтээгдээд, эһээгдээд, элдэб шухала зүйлнүүдээр холигдоод, малда эдюулэгдэнэ. Аарсаншье ехэ шэмэтэй тэжээл болонхой. Кормокухни зохидоор түхеэрэгдэнхэй. Мал шахажа таргалуулхада шухала тэжээл бүхэн шахуу бии.

Яруунын совхозой шахамал гүүртын малшад ехэ баян дүй дүршэлтэй болонхой. Малаа шахан таргалуулжа һуранхай. Тэдэнэр мэргэжэлтэдэй туһаламжаар малдаа шанартай тэжээлшье бэлдэнэ, саг сооь эдеэлүүлнэ, уһална, дулаан хуурай байра соо байлгана. Теэд тэдэнэй «нюуса» тухай хэлэхэ гээ һаа, нюусашье юумэниинь үгы хэбэртэй. Зүгөөр тэдэнэр ехэл оншотойгоор хүдэлнэ, ажалдаа харюусалга сэхэтэйгээр хандана, үнэн зүрхэнһөө үүсхэл оролдолго гаргана. Баһа тиихэдэ совхозой мэргэжэлтэд малшадайнгаа ажал хүнгэдхэхэ зорилготойгоор ехэ юумэ хэһэн байна. Малай тэжээл бэлдэхэ, бүйлуулха, зөөхэ хүдэлмэри оньһон аргаар хэгдэнэ. Эдэ бүхы хүдэлмэриин ашаар мүнөөшье шахамалнуудай гүүртын толгой бүхэнэй шэгнүүр сүүдхэ бүри 1000 гаран граммаар нэмэнэ ха юм.

Яруунын совхоз гүрэндэ мяха худалдаха жэлэйнгээ түсэб 80 гаран процент дүүргээд байна. Тэдэнэрэй түсэбөө нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ байһаниинь лабтай. Тэрэшэлэн Сэлэнгын, Хүдэриин, Борьсогой, Дзержинскиин, Кабанскын совхозууд мал үбэлэйшье үедэ шахан таргалуулжа болохо байһыень эли тодоор харуулна.

Эдэ түрүү ажахынуудай дүй дүршэлые колхоз, совхоз бүхэндэ үргэнөөр дэлгэрүүлхэ шухала.

Гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө ажахы бүхэн һараһаа һарада, кварталһаа кварталда, жэлһээ жэлдэ дүүргэхэ уялгатай. Теэд зарим колхоз, совхозууд энэ талаар бэрхэтэй байдалда оробошье, бодото хэмжээнүүдые абанагүй, малайнгаа тоо толгой олошоруулха, гахайнуудые олоор үсхэбэрилжэ, түргэн шахажа таргалуулаад, гүрэндэ худалдадаг болохо тушаа үүсхэл оролдолго гарганагүй. Эрид хубилалта хэхээр саг ерээ.

Тиихын тулада энэ жэлэй таарамжатай һайн эрхэ байдалые хараада абажа, нэгэшье толгой мал гарзада оруулхагүй, үнеэн бүхэнһөө тугал, хонин бүхэнһөө хурьга абажа түлжүүлхэ, боломоор газарта гахай олоор үсхэбэрилхэ, шубуун ажал хүгжөөхэ, али бүхы малайнгаа тоо толгой олошоруулхые оролдохо, үбэлэйшье сагта малаа шахажа таргалуулха гэһэн зорилго табигдана.

Үбэлэй үедэ малаа шахажа таргалуулхын тулада шадамар бэрхээр эдеэлүүлхэ шухала. Зүгөөр тэжээл бараг дашагүй элбэг гэһэн бэеэрээ, хэм хэмжүүргүйгөөр хашаа хорёон дотор хаяжа, малда гэшхүүлхэ болоо һаа, тон буруу ха юм. Тэжээл малай хүл доронь хаяжа мал таргалуулха гээшэ тон бүтэшэгүй хэрэг. Энээнһээ мал таргалхашьегүй. Түрүү малшадай хүдэлмэриин дүй дүршэл энээниие эсэлэн буруушаана.

Хүдөөгэй партийна комитедүүд, колхоз болон совхозуудай партийна организацинууд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд түрүү малшадай хүдэлмэриин онол арга, дүй дүршэл ажахынуудта дэлгэрүүлхые оролдохо, бүхы малшадые шэн габьяата ажалда зориһжуулха, түрүүшүүлые урмашуулха зорилготой.

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

42-дохи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 262 (10630) | 1964 оной ноябриин 4, среда | Сэн 2 мүнгэн

ХҮДӨӨ АЖАХЫН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭД! Ороохото, техническэ, тэжээлэй болон бусад ургамалнуудай ургаса улам дээшэлүүлхын тула наг шэбхэ, минеральна үтэгжүүлгэнүүдые бүри һайнаар ашаглагты!

(КПСС-эй ЦК-гай Уряануудһаа).

АЛДАРТА ОКТЯБРИИН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

БАРДАМ ТЭЖЭЭЛ, ДУЛААН БАЙРА

Энэ ажахые тиимэ ехэ гэхын аргагүй ааб даа. Совхозой гүүртэ, отарануудаар бүхыдөө 13.000 толгой мал үбэлжэхэ юм. Үбэлэй январь—март һарануудта 10 мянгаад хурьгад абтахаар хүлеэгдэнэ. Гансахан лэ энэ хоёр тоо дээрэһээ харахада, совхозой малшадай урда ямар ехэ ажалай байһаниинь элирнэ.

Малай үбэлжэлгэ амжалтатайгаар үнгэргэхын тула бардам хүрэхэ тэжээл бэлдэхэ хэрэгтэй. Мүнөө совхоздо 12.250 центнер үбһэн, 15.070 центнер зелёнко болон бусад бүдүүн тэжээл бэлдэгдээд, малай үбэлжэхэ байрануудай газаа зөөгдэжэ һурилэгдэнхэй. Тэрээнһээ гадна хара тарянай, хээрын элдэб ногоогоор, кукурузын ногоон набшаһаар 3000 тонно силос даранхай. Бэлдэгдэһэн энэ тэжээлынь нёдондонойхитой сасуулбал хоёр дахин шахуу ехэ болоно. Ороохото ургамалнуудай баян ургаса абажа, гүрэндөө таряа тушааха түсэбөө үлүүлэн дүүргээд, 4.250 центнер таряа малай тэжээлдэ харааланхай.

Ниитын малай үбэлжэхэ хото хорёонууд, мүн совхозой малшадай байха гэр байшангууд сэбэрлэгдэжэ, дулаалагданхай. Эндэхи малшад хурьгалха хонидой үбэлжэхэ, эртын хурьгадые абаха, түлжүүлхэ байрануудые дулаалгада анхаралаа ехээр хандуулна. Январь — март һарануудта абтаха хурьгадые кошарно-базова аргаар түлжүүлхээр бэлэн болонхой шахуу.

Совхозой отделенинүүдэй дундаһаа малай үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлэй талаар нүхэр Аюшеевэй хүтэлбэрилдэг Сайдамай хоёрдохи отделениин малшад шалгаржа гарана. Тус отделениин отара, гүүртэнүүдээр малай үбэлжэлгэдэ хаа хаанагүй эмхитэйгээр бэлдэнхэй, зун-намарай үедэ бэлшээриие зүбөөр хэрэглэһэн дээрэһээ отделениин бүхы мал хүшэ тамир һайнтай.

Сайдамай фермын һаалишад, малшад үбэлжэлгыншье үедэ үнеэдэйнгээ һү шэмэ доошонь оруулхагүй гэжэ оролдоно. Мүнөө эдэнэр гүрэндэ һү тушааха түсэбөө дүүргэхэ дүтэлөөд, Хяагтын колхоз, совхозуудай дунда түрүү һүури эзэлжэ ябана. Тэдэнэр үнгэрһэн юһэ һарын туршада үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1454 литр һү һааһан байна. Хүйтэнэй болоошье һаа, үнеэдэйнь шэмэ доошолноогүй.

— Үбэлэйшье үедэ үнеэн бүриһөө сүүдхэдээ хахад пүүдһээ доошо бэшэ һү һааха зорилготойбди. Энээнээ бэелүүлхэ бүхы арга боломжо биданэртэ бии,—гэжэ нүхэр Б. А. Аюшеев хөөрэнэ.

Сайдамай һаалишад мүнөөшье үнеэн бүриһөө сүүдхэдээ 8—10 литр һү һаана. Фермын үнеэд үбэлэй хүйтэндэ хододоо бүлеэн уһаар уһалагдажа, һайса бүйлуулагдаһан тэжээлээр хангагдаха юм.

Үбэлжэлгын үедэ малшадай дунда политическэ хүдэлмэри эрхилхэ, мүрысөө бүри үргэнөөр дэлгэрүүлхэ тусхай хэмжээ ябуулганuудые совхозой партком хараалаад, тэрэнээ бэелүүлжэ захаланхай. Коммунистнуудай гурбанай хоёр хубинь гүүртэ, отарануудта һаалишан, адуулагшан, хонишоноор ажаллажа байна. Малшадай дунда политическэ хүдэлмэри ябуулха зорилготойгоор 30 гаран агитаторнууд томилогдоод, тэдэнэртэй һаяхан семинар үнгэргэгдөө.

Совхозой партком, дирекци малшадай дунда социалис мүрысөө бүри үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, һү һаалгаар дүнгүүдыень 10—10 үдэртэ, түл абалгаар һара бүри гаргажа байха. Социалис мүрысөөндэ шалгаржа гараһан коллективтэ совхозой парткомой, дирекциин дамжуулгын Улаан туг, мүнгэн шантайгаар барюулагдаха. Түрүү һаалишад, малшад үнэтэ бэлэгүүдээр шагнагдаха. Мүрысөөнэй дүнгүүд совхозой партийна комитедэй заседани, малшадай суглаанууд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ, ханын газетэдэ тунхаглагдаха, тусхай плакадууд болгон, гүүртэ, отарануудаар тараагдаха юм.

Совхозой дирекци, партийна, профсоюзна комитедүүд малшадай культурна эрилтэнүүдые хангаха талаар мүн анхаралаа ехээр хандуулна. Томо гүүртэ, отарануудаар культбазанууд түхеэрэгдэнэ. Жэшээлбэл, Сайдам гэдэг нютагтахи культбаза эмхидхэгдэжэ, эндэхи, мүн дүтэ шадар үбэлжэдэг гүүртэ, отарануудай малшад сүлөөтэй сагтаа ошожо, радио-дамжуулгануудые шагнаха, газетэ, журналнуудые уншаха, шатар, даам, домино гэхэ мэтээр наадаха, культурнаар амарха аргатай.

Үбэлэй һүниин утада малшадай зооветеринарна эрдэм мэдэсые дээшэлүүлхэ һуралсал эмхидхэхэнь. Совхозой мэргэжэлтэд И. Ковелин, Е. Малакшинова, И. Зонхоев болон бусад эдэ курсануудые хүтэлбэрилхээр томилогдонхой.

Тиигэбэшье совхозой поли дээрэһээ һолоомо суглуулха хүдэлмэри ехээр унжагайржа, зарим холын гүүртэ, отарануудаар малайнь үбэлжэхэ хото хорёонууд, малшадайнь байха гэр байранууд хүсэд һайнаар заһабарилагдаагүй байһаар. Хэды болотор нобшорхонь гээшэб?

С. ШАРАПОВ.

Хяагтын аймагай
Химнын совхоз.

СОВНАРХОЗ СООГОО ТҮРҮҮЛБЭД

Зүүн-Сибириин совнархозой промышленность арба һарынгаа түсэбые болзорһоонь урид, октябриин 31-до дүүргэбэ.

Шулуу нүүрһэнэй, барилгын материалнуудай, модо бэлэдхэлэй ба горно промышленность арадай ажахын бусад һалбаринуудһаа урид түсэбөө дүүргэнхэй.

Экономическа районой промышленна үйлэдбэриин хэмжээн нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, 7 процентээр дээшэлүүлэгдээ. Хүндэ индустриин гол һалбаринуудта, тусхайлбал, химическэ, нефть болбосоруулгын промышленностьда 15 процентээр, металлургида—39 процентээр дээшэлһэн байна.

Жэлэйнгээ түсэб дүүргэһэн Тулунай шулуу нүүрһэнэй разрез, һарын түсэбэй хэмжээтэй адли шулуу нүүрһэ даабариһаа гадуур малтан абаһан Галуута нуурай шахтоуправлени районой предприятинуудай дундаһаа түрүүлжэ ябана.

Районой ой модоной промышленность 650 мянган кубометр модо түсэбһөө гадуур шэрэһэн, 180 мянган кубометр хюрөөдэмэл материал бэлэдхэһэн, 200 мянган шпала хюрөөдэлһэн байна.

Совнархозой горно промышленность алта малтаха, вольфрам, гүулгэ, слюда, плавиково шпат, гипсовэ шулуу малтаха даабарва үлүүлэн дүүргэнхэй.

Улаан-Үдын, Тулунай шэлэй заводуудай, Мальтинска хирпиисын, Хайтинска шаажангай, Олхинска избёосхын заводуудай коллективүүд барилгын материалнуудай промышленностиин предприятинуудай дундаһаа түрүүлжэ гараа.

700 мянган дүрбэлжэн метр сонхын шэл, барилгын ехэ хэмжээнэй материал, керамическа зүйлнүүд, шаажан амһарта 10 һарын түсэбһөө гадуур бүтээгдээ.

Түсэбөө уридшалан дүүргэн, һайндэрые угтахын түлөө дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ химическэ промышленностиин олон предприяти түрүүлжэ гараа. Тулунай, Бирюсинска гидролизно заводуудай коллективүүд, Усолье-Сибирскын химигүүд мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ жагсанхай.

Ерэһын бодожо байгаа барилга дээгүүр тохорюун мэтэ ута хүзүүтэй кранууд забда залигүй хирпиисэ дээшэнь үргэнэ. Энэмнай Улаан-Үдэ ниислэл хотымнай Красноармейскэ гудамжада шэнэ һургуулиин ордон баригдажа байна гээшэ. Барилгашад Октябриин урда тээхи вахтада жагсаад, социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Энэ мүнөө баригдажа байһан һургуулидань 960 үхибүүд һураха юм. «Бурстройн» Борис Полторацкий гэгшын даадаг комплексно бригада ажал хэрэгээрээ шалгаржа, үдэрэйнгөө нормо хододоо үлүүлэн дүүргэжэ байһан габьяатай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: барилгын хүдэлмэриин халуун хаһа. Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Республикын колхоз, совхозуудай гүрэндөө мяха, һү, үндэгэ худалдаха жэлэй түсэбэй дүүргэлтэ тухай

1964 оной ноябриин 1-нэй мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Управленинүүд	Мяхан	Һүн	Үндэгэн
Зэдын	77.	93	102
Түнхэнэй	76	91	82
Кабанскын	73	92	82
Хоринн	70	93	119
Яруунын	69	98	126
Улаан-Үдын	68	90	115
Мухар-Шэбэрэй	68	88	107
Баргажанай	66	93	102
Хяагтын	65	86	102
Баунтын	92	91	—

ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

КПСС-эй ЦК-да уулзалга болобо

Ноябриин 1-дэ КПСС-эй ЦК-да Даниин Коммунис партиин делегацитай уулзалга болобо. Советскэ Союзай Коммунис партиин зүгһөө КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн, секретарь М. А. Суслов, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Б. Н. Пономарев уулзалгада хабаадаа. Даниин Коммунис партиин зүгһөө—партиин түрүүлэгшэ Кнуд Еспересен, КПД-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн Вилли Карлссон хабаадаба.

Хоёр талые һонирхуулдаг олон асуудалнуудаар эдэ партинуудай түлөөлэгшэд һанал бодолнуудаа зүбшэн хэлсэв. Социальна ондо ондоо байгууламжатай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршохын түлөө, эб найрамдал хамгаалха, буу зэбсэг хураахын түлөө, демократи болон социализмын түлөө тэмсэл хоёр партида адли шухала байна гэжэ хөөрэлдөөнэй үедэ онсолон тэмдэглэгдэбэ. Марксизм-ленинизмын, пролетарска интернационализмын, 1957, 1960 онуудта болоһон Московско зүблөөнүүдэй Деклараци ба Мэдүүлгые үндэһэ болгон, уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй нэгэдэл ба эмхидэлые улам бэхижүүлхын тула хоёр парти саашадаашье оролдолго гаргаха байха гэжэ хэлсэгдээ.

Энэ хөөрэлдөөн хани ёһоор үгээ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрөө.

Мүрысөөнэй түрүүшүүлдэ—шангууд

РСФСР-эй Главнефтеснабай харьяата Волгоградска, Башкирай, Горьковско управленинүүдэй коллективүүд, мүн Баруун Сибириин нефть дамжуулдаг управлениин хүдэлмэрилэгшэд Агууехэ Октябриин һайндэрые гайхамшаг амжалтануудтайгаар угтаба. Гурбадахи кварталай хүдэлмэриин дүнгүүдээр республиканска социалис мүрысөөндэ түрүү һүури эзэлээ. Волгоградайхидта РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан туг барюулха гэжэ шиидхэгдээ. Илажа гараһан бусад гурбан түрүүшүүл РСФСР-эй Главнефтеснабай, Нефтиин ба химиин промышленностиин хүдэлмэришэдэй профсоюзай ЦК-гай дамжуулгын Улаан тугуудаар шагнагдаа.

Гурбадахи кварталда Ленинградска, Куйбышевска управленинүүдэй, Баруун-Хойто ба Ураал-Сибириин нефть дамжуулдаг управленинүүдэй коллективүүд амжалтатайгаар ажаллаа. Эдээндэ хоёрдохи шангууд үгтэхэ болобо. РСФСР-эй Главнефтеснабай үйлэдбэриин зургаан коллектив гурбадахи шангуудта хүртөө.

Совет спортсменүүд-олимпийцүүдэй хүндэлэлдэ

Совет Социалис Республиканuудай Союзай правительство Олимпиин 18-дахи нааданда хабаадаһан совет спортсменүүдэй хүндэлэлдэ Бараалхалгын байшан соо ноябриин 2-то уулзалга эмхидхээ.

Нүхэд Г. И. Воронов, А. Н. Косыгин, А. И. Микоян, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев гэгшэд спортсменүүдые халуунаар амаршалба.

А. Н. Косыгин Токиодохи Олимпиадада ехэ илалта туйлаһантайнь дашарамдуулан совет спортсменүүдые КПСС-эй Центральна Комитедэй, Советскэ правительствын үмэнэһөө халуунаар амаршалаа. Тиихэтээ хамта Олимпиин наадануудта хабаадажа чемпионууд бологшодой, мүн эдэнэй амжалта туйлалгадань туһалһан бүхы хүнүүдэй хүндэлэлдэ юрөөл табиба.

Совет-Сенегальска харилсаан

Сенегалай Республикын гадаадын хэрэгүүдые эрхилдэг гүрэнэй министр Дуду Тиам гэгшын Советскэ Союзда аяншалжа дүүргэһэнтэйнь дашарамдуулан хэблэлдэ тунхаглаха тусхай коммюнике дамжуулагдаа. Үнэн сэхэ, үгээ ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрһэн хөөрэлдөөнүүдэй үедэ Совет Сенегальска харилсаае саашадань хүгжөөхэ, тэрэшэлэн уласхоорондын хэдэ хэдэн шухала асуудалнуудаар һанал бодолоо зүбшэн хэлсэһэн байна гэжэ коммюнике дотор хэлэгдэнэ. Энээнэй үндэһөөр уласхоорондын байдалда хабаатай олохон шухала асуудалнуудаар хоёр талын адли һанал бодолтой байһаниинь элирүүлэгдээ.

Эдэ уулзалга, хөөрэлдөөнүүдэй үедэ Совет-Сенегальска харилсаае саашадань улам һайжаруулха асуудалнууд харагдаа. экономическа, соёлой болон эрдэм, наукын талаар хани холбоогоо улам һайжаруулха, тэрэшэлэн СССР-эй ба Сенегалай хоорондохи худалдаа наймаанай холбоое хүгжөөхэ хүсэлэнтэй байһанаа элирхэйлээд, энэ талаар зохихо хэмжээнүүдые абаа.

ЖОЛООГОО БҮХӨӨР БАРИНХАЙ

Буряадай автоуправлениин 1-дэхи автотранспортна ажахын коллектив һайндэрые ажалай бэлэгтэйгээр угтажа байнхай. Октябриин һайндэрэй хүндэлэлдэ социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлһэнэй ашаар 10 һарын түсэбые болзорһоонь урид дүүргэһэн юм. Үнгэрһэн үе соо 180 мянган литр горючи алмагдаа. Ашаа шэрэлгын үнэ сэн 2,6 процентээр хямдаруулагдаа.

И. СОКОЛ.

ШАНГААР АЖАЛЛАҺАНАЙ УРМАНДА...

Зүүн-Сибириин экономическа районой арадай ажахын соведэй, профсоюзуудай Буряадай областной Соведэй тогтоолоор III-дахи кварталай туршада ехэ амжалта туйлаһан Улаан-Үдын шэлэй заводто нэгэдэхи мүнгэн шан, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан туг барюулагдаха болоо.

Тус заводойхид валовой продукци үйлэдбэрилхэ 3-дахи кварталай түсэбые 111,6 процент, товарна продукци үйлэдбэрилгые 112,4 процент, сонхын шэл үйлэдбэрилхэ даабари 109,4 процент дүүргэһэн байна.

Һайндэр болотор 375 мянган түхэригэй валовой продукци, 535 мянган түхэригэй товарна продукци, 440 мянган дүрбэлжэн метр сонхын шэл үйлэдбэрилхэ гэһэн зорилго заводой коллектив урдаа табинхай.

К. ИСАКОВ,
заводой хүдэлмэрилэгшэ.

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

Хилээмэнэй продуктнуудай республиканска Управлениин хүдэлмэрилэгшэдые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Гүрэндэ ороохо таряа худалдаха социалис уялгануудые дүүргэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадаһанайнь, тэрэниие һайнаар хадагалһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха:

1. **Батомункоев** Александр Николаевичые — Усть-Хяагтын таряа тушаажа абадаг пунктын складуудые даагша.
2. **Денисов** Юрий Васильевичые—Улаан-Үдын тээрмын комбинадай механизатор.
3. **Дронов** Федор Ивановичые—хилээмэнэй продуктнуудай республиканска Управлениин начальник.
4. **Мезенцева** Прасковья Артемовнае—Суулгын таряа тушаажа абадаг пунктын хүдэлмэришэн.
5. **Плюснин** Михаил Феофановичые—Харлуунай таряа тушаажа абадаг пунктын складуудые даагша.
6. **Потапов** Иван Матвеевичые—Улаан-Үдын элеваторай хүдэлмэришэн.
7. **Протопопов** Иннокентий Александровичые—Усть-Хяагтын таряа тушаажа абадаг пунктын механик.
8. **Разуваева** Соломонида Корнеевнае—Харлуунай таряа тушаажа абадаг пунктын ороохо хаталгын мастер.
9. **Трутнев** Андрей Ивановичые—Зэдын таряа тушаажа абадаг пунктын директор.
10. **Чалбышева** Матрена Александровнае — тарянай баазын хүдэлмэришэн.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан. 1964 оной ноябриин 3.

ИНТЕНСИФИКАЦИИН ЗАМААР

Тюменскэ область. Нина Галдобинае (зураг дээрэ) Боровско шубуунай фабрикын эрхим шубуушадай нэгэн гэжэ нэрлэхэ ёhоороол нэрлэдэг. Өөртэеэ суг хүдэлдэг Екатерина Даниловатай хамта даажа абаhан тахяануудhaa 560 мянга гаран үндэгэ абаа. Боровско шубуунай фабрика Баруун Сибириин эгээн томо предприятинуудай нэгэн юм. Түс фабрика наймa hарын турша соо 11 миллион үндэгэ тушаагаа, энэнь жэлэй түсэбөөр хараалагдаhанда орходоо 2 миллион үндэгөөр олон юм. Шубуушад жэлэй эсэс хүрэтэр үшөө 4 миллионhoo үсөөн бэшэ үндэгэ тушааха гэhэн уялга абаа. «Үндэгэ болон шубуунай мяха абалгые промышленна аргаар эмхидхэхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолдо харюусан, фабрикын коллектив предприятиингаа хүгжэлтын холын хараата түсэбые зохёогоо. Шэнэ түсэбэй ёhoop бүри ерэхэ жэлhээ эхилэн, шубуунай фабрикын хүсэн хоёр дахин нэмэхэ, жэлдээ 30—35 миллион үндэгэ абадаг болохо байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ИИХЭДЭМНАЙ ҺҮН, МЯХАНШЬЕ ДЭЛБЭРХЭ

Манай совхозой урдаа хараха гол hалбаримнай халаа үхэр үсхэбэрилгэ болоно. Үхэр үсхэбэрилхэдэмнай совхозой оршодог нютагуудай эрхэ байдал тон таарамжатайшье гээшэ. Тиимэhээ ажахымнай имаггал мяха, hү ехээр абажа, гүрэндөө эдэ продуктнуудые элбэг дэлбэгээр худалдажа байха зорилготойгоор ажал хүдэлмэреэ эмхидхэхэ уялгатайшье. Гэхэтэй хамта, мяха, hү ехээр абахадаа, тэрэнэй үнэ сэнгые хямдаруулхын түлөө эрид тэмсэхэ тон шухала болоно.

Ажахыгаа гол түлэб үхэр үсхэбэрилхэ мэргэжэлтэйгээр эрхилжэ захалhaарнай хэдэн жэл үнгэржэ байна. Үнгэрhэн үедэ энэ талаар зарим тэды юумэн хэгдээшье гээшэ. Тэрэнэйл ашаар тyhaap мяха, hү абалга, гүрэндэ худалдалгын хэмжээн нилээд дээшэлhэн жэшээтэй. hү тушаалгаяа мүнөө жэлдэ нёдондоной-хиhoo 4—5 мянган центнерээр ехэ болгохоёо байнабди. Хэрбээ 4—5 жэлэй саада тээхи байдалтай сасуулха болоо haa, мяха, hү абалган, гүрэндэ худалдалга нилээд ехээр нэмэhэн байха.

Совхозоо бүхы дээрэнь түсхай шэглэлтэйгээр эрхилхэтээ хамта, ажахы дотороо фермэнүүдэйнгээ эрхэ байдалые хараада абажа, мүн ямар нэгэн hалбари эрхилдэг түсхай мэргэжэлтэй болгохо, гүүртэнүүдые томодхохо талаар эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри бэелүүлhэн, саашадааншье тэрэнээ улам нарижуулхаар урдаа зорилго табинхай байна гээшэбди.

Шэрэнгиин 2-дохи, Гүндын 4-дэхи фермэнүүд haaлиин мал барина. Мүн тэрэшэлэн Тулдуунай 3-дахи фермэ дээрэ гол hалбаринь хони үсхэбэрилгэ юм. Тиигэбэшье haaнь, эндэ haaмхай үнеэд байлгагдана. 2-дохи фермын haaмхай үнеэд haaлиин нэгэ томо гүүртэдэ хамталагданхай. Хамтадаа 700 гаран үнеэд мүнөө үедэ эндэ тоологдоно. Тиихэдэ бүлтадаа эндэхи үнеэд haaлиин hайн үүлтэрэй мал. Үүлтэр hайнтай hүтэй үнеэдээр өөрынгөө фермэнүүдые хангахаhaa гадна, тэндэhээ бусад управленинүүдэй колхоз, совхозуудта тиимэ тугалнуудые үгэдэгбди. Племенной хүдэлмэри түсэбэй ёhoop, научна гуримаар эрхилхэ талаар түсхай мэргэжэлтэй зоотехник эндэ хүдэлжэ байдаг. Хамаг үнеэд искусственна аргаар урэжүүлэгдэнэ.

haaлиин энэ томо фермын хүндэ хүшэр хүдэлмэри оньhожоруулха, тэжээл бүйлүүлхэ түхеэрэлгэ тодхохо хэрэгтэ анхарал табигдана. Будүүн тэжээл хэршэжэ, дэбтээжэ, амта шэмэ оруулжа малда эдюулхэ арга бии болгогдонхой. Эндэ гидролизно дрожжоор hолоомон эhээгдэнэ. Үдэр соо 9 тонно иимэ тэжээл хэгдэнэ.

Гүндэ дээрэхи гүүртэ бahал олон үнеэдтэй юм. Мүнөө 600 үнеэд эндэ бии. Тулдуунай фермэ 300 үнеэдтэй. Эдэ гүүртэнүүд дээгүүр тэжээл мүн лэ бүйлүүлагдажа малда үгтэнэ гээшэ.

Ихэлээрээ совхознай мүнөө үедэ 1700 гаран үнеэтые haaнa бшуу. Тиигээдшье саашадаа haaмхай үнеэдэйнгээ тоо толгойе даб дээрэ энэ хэмжээнhээ үлүү олон болгохогүй гэжэ хараалантайбди. Яахадааб гэхэдэ, түрүүшын үедэ байра байдалаар үнеэдые хүсэд хангажа шадаггүй байна. Үнеэ haaлгые дүүhан оньhожоруулжа бираадүй байhан дээрэhээ нилээд олон haaлишад хэрэгтэй болохо ха юм. Харин энэ ажалда хүдэлхэ шадабаритай хүн манай эндэ тон хомор гээшэ. Зүгөөр сагай ерэхэдэ, оньhожоруулга дүүрэн бэелүүлээд байхадаа, бүхы үнеэдээ бүлтынь машинаар haaдаг болохо байhамнай дамжаггүй.

haaмхай үнеэдэй тоо толгойе даб дээрэ нэгэ хэмжээндэ байлгаха зуураа, тэдэнэй харууhа, эдеэлүүлгые эрид hайжаруулжа, племенной хүдэлмэри зүбөөр эмхидхэжэ, ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэ уялгатайбди. Хэрбээ нёдондо үнеэн бүриhөө 1500 килограмм hү haahан, мүнөө жэлдэ 1700 килограмм hү haaхаар haa, бүри ойрын сагта 2000 килограммда хүргэхэ зорилго табигдана. Иимэ хэмжээнэй hүн haaгдаха байха. Ингэбэл жэл соогоо адаг 34—35 мянган центнер hү абаха аргатайбди.

Нэгэдэхи фермэмнай тулжүүлгэдэ тушаагдаха, үүсэлгэдэхэ үхэр үсхэбэрилхэ мэргэжэлтэй боложо байна. Эндэ мяханай үүлтэрэй буханууд болон үнеэд баригдана. Эндэхи үнеэд герефордско, шортгорнско болон мяханай бусад үүлтэрэй бухануудаар ороондо оруулагдадаг байна. Иимэ туршалга hайн талаяа харуулна. Жэшээнь, шортгорн үүлтэрэй бухаар ороондо оруулhан симментал үүлтэрэй үнеэнэй «Мирный» гэжэ 1963 оной апрельдэ гараhан эрэ тул (буруун буха) мүнөө 409 килограмм татана бшуу.

Түс фермын гүүртэнүүдэй үнеэдhээ абтаhан тугалнууд халаа эхэтээ суг байлгагдажа тулжүүлэгдэдэг. Эхэнүүдынь огто haaлгагдадаггүй зэргэтэй. Хэнэйшье мэдэhээр, нигэжэ харууhалагдаhан тул түргэн тулжэдэг, элүүр энхэ мал болодог байна гээшэ. Нигэжэ тэжээгдэhэн эрэ буруунууд 150 килограмм тухай татадаг болоходоо. Гүндэ тосхон дээрэ эмхидхэгдэhэн томодхогдомол, сүм оньhожоруулагдаhан тулжүүлгэ, шахалгын баазада абаашагдажа тэжээгдэхэ ёhотой юм.

Мяханай үүлтэрэй үхэр үсхэбэрилхэ энэ фермэ дээрэмнай мүнөө 600 гаран үнеэд бии. Ерэхэ үедэ түс фермэ адаг мянган толгой үнеэдтэй болохо байна. Абтаhан мянган тугалай хахадынь лаб эрэ түл байха юм даа. Тэрэ мал түргөөр түлжүүлэгдэжэ, шахан таргалуулагдажа, гүрэндэ худалдаха зэргэтэй.

Гадна мяха абалгаяа улам дээшэлүүлхэ таладамнай бүруу, хашарагуудые тулжүүлхэ, шахан таргалуулха шэнээр эмхидхэгдэhэн, томодхомол баазамнай ехэ үүргэ дүүргэхэ. Тэрэ баазын ажалай эмхидхэл, мал харууhалха технологи тухай haя республикын газетэнүүдтэ статья толилогдоо hэмнай даа. Тиимэ hэн түладань, тэрээн тушаа онсо тогтохогүйб. Зүгөөр энэ баазынгаа хүсэндөө ороод, аша үрэеэ лаб харуулаад байхадань, үшөө нэгэ тиимэ технологитой томо бааза бариха гэhэн хүсэлэнтэйбди.

Жэлэй туршада абаhан шэнэ тулнуудаа түргөөр тулжүүлжэ гүрэндөө тушаадаг, ажахы дээрээ тэдэниие олон жэл барижа байхаяа болибол, үнеэдээ бүри олон болгохо арга олдоно. Жэл бүри үнеэн бүриhөө алгадгүй тугал абаха байбал, ямар hайн аша үрэтэй байха гээшэб. Үшар иимэhээ хэрбээ мүнөө үедэ бүхыдөө 2200 гаран үнеэдтэй haa, бүри ерэхэ жэлэй эсэстэ тэдэнэйнгээ тоо толгойе 3000-да хүргэхэ hанаатайбди. Тиигэбэл, жэл соо адаг 2800 тугал абтаха, тэрэнэйнгээ хахадынь (эрэнүүдынь) түргэн тулжүүлгэдэ табиха аргатай болохобди. Энэмнай мяха абалгые дээшэлүүлхэ яhалахан нөөсэ болоно гээшэ ааб даа.

Үхэр малаа, илангаяа үнеэдээ, улам олошоруулжа, мяха, hү ехээр абадаг болохо гэhэн хойноо, тэдэнэйнгээ тэжээл тухай hаналаа табяагүйдэ аргагүй. Малhaa абтаха ашаг шэмые арьбадхахын түлада нилээд ехэхэн аад, шэмэ шүүhээр баян болгоhон тэжээл хэрэгтэй бшуу. Бэлшээреэр элбэгшье haa, [illegible] лэ үнэндөө сабшалангаар тиимэ [illegible] hүрхэй бэшэбди. Тиихэ мүртөө [illegible] шалан, халалангаймнай үбhэ ного[illegible] үлэн hобхон, элинсэ мүүтай ха [illegible] даа. Белогоор ехэ дутамаг.

Яаба хээбэшье бүдүүн тэжээ[illegible] үбhэ, hолоомо багатайгаар үхэр [illegible] хэбэрилхэнь, ашаг үрынь дээ[illegible] лүүлхэнь бэрхэтэй. Тиимэhээ [illegible] шалангаа шанаржуулхын хажуу[illegible] олон жэлэй хяаг таридаг [illegible] лообди. Мүнөө тиимэ [illegible] 3500 гектарта таригданхай, [illegible] бүриhөө 10—15 центнер [illegible] абанабди. Гэбэшье энэмнай [illegible] Саашадаа энэ ургамалай тари[illegible] хэмжээе ургадхөөгүйдө аргагүй. [illegible] рэшэлэн зелёнко тарилга манай [illegible] тагай эрхэ байдалда мүн лэ таар[illegible] зүйл гэжэ hанагшаб. Тэд [illegible] үедэ иимэ тарилга газаашалуу[illegible] хай ааб даа.

Белогой дутагдалые зайсуулха [illegible] бahал бэлэрэгдэнэ. Горох манай [illegible] нютагжажа байна. Энэ ургамалай [illegible] рилгые бahал ехэ болгохо тухай [illegible] доможолхо гээшэ шухалада тоолог[illegible] Мүн аарса дараха арга манайда [illegible] донхой. Эдэ хоёр зүйлнүүд туша[illegible] хаpалаа онсо хандуулха уялгатай.

Үхэр мал олоор үсхэбэрилжэ, [illegible] олзотой hалбари болгохын хой[illegible] иимэ жэшээнэй ажал, эмхидхэл[illegible] дэлмэри манай совхоздо бэелүүл[illegible] жэ байна. Энэ бүтэжэ байhан [illegible] ябуулгануудnай ажахыгаа ү[illegible] рийе түхай мэргэжэлдэ оруулжа, [illegible] тенсификациин замаар дабшу[illegible] гэhэн партиин табиhан эрилта[illegible] рюулагдана.

К. АЛБАШЕЕВ,
Яруунын совхозой главный зоотехник.

ҮБГЭН БАДМАЕВ МАГТААЛТАЙЛ

Нуурай эрьедэ түбхинэhэн Яруунын совхозой тогтоhон сагhaa хойшо гэхээр таhалгаряагүй хэн малшанаар хүдэлөөб? Цыбан Бадмаевич Бадмаев ааб даа. Ниитын адууha мал үсхэбэрилхэдөө габьяатай байhанайнгаа түлөө нүхэр Бадмаев Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагданхай. Тэрэнэй абаhан бусад шагнал магтаалнуудые дурдаха гээ haa, тоонь абтахаяа болинхой хаш.

Ажалша малша энэ бүхэриг үбгэн наhанайнгаа хэды үндэр болоошье haa, мүнөө болотор дурлаhан ажалаа орхёогүй, янгинама хүйтэн үбэлшье, хашанха хабаршье, аяма халуун зуншье, оль бото намаршье хамтынгаа малайл хойноhоо дахажа ябадаг хүн. Юрыншье үхэршэн бэшэ, ушоо гүүртые даадаг гээшэ.

Цыбан Бадмаевичай хүтэлбэрилдэг малшад тугалтайнь суг байлгажа харууhалдаг үнеэдэй гүүртэдэ ажалладаг юм. Яруунын совхоз мяха, hү абаха гол мэргэжэлтэй ажахы hэн тула мяханай үүлтэрэй үхэр үсхэбэрилдэг, тугалнуудые эхэтэйнь суг байлгажа, хүхүүлжэ түлжүүлдэг арга хэрэглэдэг болонхой. Эгээл тэрэ аргые нэтэрүү ёhoop хэрэглэжэ, энэ малшан тугал, бурууннуудые түргөөр тулжүүлдэг мэргэжэлтэй.

Шадамар бэрхэ малшанай даадаг гүүртын үбэлэй байра Гүндэ нуурай хойто эрьеын ара талада, намдуу нэмэри Эхэзэндэ гэжэ газарта оршодог. Малшадайнь гэр байра, малайнь хашаа, хүhамаг хорёо саб гэмээр түхеэрэгдэнхэй, газаагуурхиншье хүлдэ торохо юумэнэй үгы болоторнь сэбэрлэгдэнхэй. Үнеэдэй байрын гол үүдэн дээрэ: «Эндэ коммунис ажалай коллективэй нэрэ зэргын түлөө тэмсэжэ байhан гүүртэ» гээд бэшээтэй.

Эндэхи гүүртын дүрбэн үхэршэд 30—30 үнеэ харууhалдаг, толгой бүриhөөнь тугал абажа, наймa hаратай болотором 200 килограмм, жэл хүрэхэдэнь 300 килограмм татадаг болгохо уялгатайгаар хүдэлжэ байдаг. Тиигээдшье эдэ үхэршэд тугал, бурууннуудайнгаа толгой бүриин шэгнүүр зундаа, бэлшээриин үедэ килограмм килограммаар, үбэлжэлгын үедэ 800 граммаар нэмээжэ байдаг дүй дүршэлтэй.

Яруунын совхозой дэргэдэ октябриин 15-да үнгэргэгдэhэн республиканска семинарта хабаадаhан үйлэдбэриин управленинүүдэй начальнигууд, парткомой секретарьнар болон республикын дээдэ зургаануудай хүтэлбэрилхы олон тушаалтад Цыбан Бадмаевичай хүндэтэ айлшадынь болоhон байна. Тэдэнэр түрүү малшадай ажал хэрэгтэй танилсаhан, тэдэнэй хүдэлмэриин үрэ дүнгые тон hонирхон hайхашааhан, hайн hургаал абаhан байха.

Г. ЯМПИЛОВ.

Яруунa.

ГАЗЕТЭНҮҮДЭЙ ХУУДАҺАНҺАА

МОНГОЛДО ЗУРГААН ҮДЭР СОО

Ивалгын туршалга хэдэг үйлэдбэриин ажахын түгэлшан Цыбик-Дари Бамбуева Буряадайнгаа ажалшадай делегацитай хамта Монголой Арадай Республика ошожо ерээ. Зургаан үдэрэй туршада тэдэнэр Алтан-Булаг, Сухэ-Баатар, Зуун-Хараа, Дархан хотонуудтай, «Сэсэрлиг», «Мандал» гэжэ гүрэнэй ажахынуудтай танилсаа. Айлшад хаа хаанагүй халуунаар угтагдаа.

«Коммунизмын туяа» газетын хуудаhанууд дээрэ нүхэр Бамбуева Монголоор ябажа ерэhэн тухайгаа хөөрэбэ. Дархан хотын ургалта хүгжэлтэ тэрэниие ехээр hонирхуулhан байна. Гурбан жэлэй саада тээ тэндэ хэдэхэн гэр байhан. Мүнөө тэндэ металлургиин болон цементын промышленностьтай хото бодошоо. Гудамжануудыень гоё гэрнүүд, ногоон ургамалнууд шэмэглэнэ. Цыбик Монголдо олон hайн нүхэдтэй болоо. Зуун-Хараагай оёдолшод тэрээндэ дуу дуулажа үгөөд, ном бэлэглэhэн байна.

ЗУЛГЫ БИБЛИОТЕКАРЬ

Зуун-Мурэнэй хүдөөгэй библиотекэ. Байшан соонь гуримтай, сэбэр. Ном, журналнууд таг дээгүүрнь зохидоор табяатай, гэжэ «Саяан» газетэ бэшэнэ. Библиотекын столдо үбгэншье, залуушье хүнүүд hууна. Тэдэнэр газетэ, журнал, ном уншана. Ямар нэгэн ойлгоогүй юумэеэ библиотекарь Римма Григорьевна Крыловаhaa асуунад.

— hайн лэ хүн даа. Мэдэжэ ядаhан юумыемнай ойлгосотойгоор хэлэжэ үгэдэг. Хэнэй ямар ном уншаа haa таарамжатайб, тэрэниие заабол оложо үгэдэг байха юм. Зулгы даа, гээд уншагшад тэрээн тухай хэлэнэ.

Мүнөө библиотекэhээнь ном абагшад 789 хүн. Холо hуудагшадые номоор хангаха нүүдэл 11 библиотекэ эмхидхэгдэнхэй. Римма Григорьевна клубые даагша О. Гергулеевадай хамта мал ажалай фермэнүүдтэ хододоо ошожо хөөрэлдөө хэдэг, уншагшадай конференци үнгэргэдэг, «Дайшалхы хуудаha» гаргадаг байна.

ЗАҺАБАРИЛГЫН ЗАХАЛААД БАЙХАДА

Мүнөөдэрэй шухала асуудал

Республикын ажахынуудта трактор, машинын заhабарилга ямараар эхилээб, заhабарилга дээрэ ямар шэнэ, түрүү онол арга хэрэглэгдэнэб, ямар хубилалта болооб гэхэ мэтэ асуудалнуудтай Буряадай «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй түрүүлэгшэ Н. Т. АНТОНЕНКЭДЭ хандаабди. Харюунь доро толилогдобо.

Тэрэ иигэжэ хөөрэбэ:

УРГАСА ХУРЯАЛГЫН бүхы хүдэлмэри одооншье дүүрэжэ, тариалан дээгүүр трактор, машинануудай үдэр, hүниггүй хүнхинэлдэхэнь дуулдахаяа болёод, хаа хаанагүй ан-бүн гэбэ.

Тиигэбэшье колхоз, совхозуудай механизатор, тарияашад ажалнай дүүрэа гээд миин hуунагүй, ерэхэ жэлэйнгээ ургасада hаналаа табин, машина техникээ заhабарилжа, тариалан дээрэ наг шэбхэ, үтэгжүүлгэ зөөжэ, бahал сүлөө түхагүй хүдэлнэ.

Тэд энэньшье гайхалгүй. Оньhoн хүсэтэ бүхы машина техникээ эртээнhээ эрхимээр заhабарилжа шадабал, ажахынуудnай ерэхэ жэлдэ бүхы хүдэлмэреэ урагшатай hайнаар ябуулха байна. Республикын олонхи ажахынуудта техникын хүсөөр хэхэ бүтээхэ ажал улам улам ехэ болоно. Жэшээлхэдэ, нёдондо колхоз, совхозуудта трактор, машинын хүсөөр бүхыдөө 2,6 миллион үлүүтэй гектар зөөлэн хахалалгын хэмжээнэй ажал хэгдэhэн. Харин байгша оной 11 hарын дүнгөөр гансахан тракторнуудаар хэhэн хүдэлмэриие тоолоходо, 3 миллион гектар үлүүтэй болонхой. Ерэхэ жэлдэ тэрэнь бүришье ехэ болохо.

Тиимэhээ машина техникэ заhабарилха, мүн механизаторнуудай мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхэ, тэдэниие олоор hургаха, бэлдэхэ гээшэмнай мүнөөдэрэй эгээл шухала асуудалнуудай нэгэн шуу.

Энэ жэлдэ республикын ажахынуудта бии байhан бүхы трактор, машинануудай хахадhaань олонхи «Сельхозтехникын» нэгэдэлэй аймагуудай мастерскойнуудта заhабарилагдаха юм. Жэшээлхэдэ, хабарай тарилгын эхилтэр гансахан «ДТ-54» түхэлэй 1800 трактор бэлэн болгожо гаргаха зорилготойбди.

Эды олон машина техникые богони болзорто, эрхим hайнаар заhабарилжа гаргахын түлэ мастерской бүхэн ажал хүдэлмэреэ зүбөөр эмхидхэхэ, шэнэ, түрүү онол аргануудые үргэнөөр хэрэглэхэ ёhотой болоно. Илангаяа заhабарилгын шанар эрид hайжаруулха, таргашыень шадаал haa hайса хороохо хэрэгтэ гол анхаралаа хандуулха байhаниинь ойлгосотой. Энээнhээ урагша «Сельхозтехникын» нэгэдэлэй аймагуудтахи отделениин мастерскойнууд болон тэндэхи ажахынууд хоорондоо үшөө hайн холбоо барисаагүй, мүн ажал хүдэлмэринь ёhoop эмхидхэгдээгүй, элдэб дутуу дундатай байhан дээрэhээ машина техникын заhабарилга муугаар хэгдэдэг, тэрэнь удаардаг, уншагайрдаг байгаа. Жэшээлхэдэ, энээнhээ урагша холын Яруунa, Зэдын колхоз, совхозууд өөhэдынгөө хүсөөр трактор, машинануудаа Шэнэ-Бэрээнэй механическа заводто асаржа заhабарилха, hөөргэнь абаашахын тула хэды ехэ саг, мүнгэ зөөри гаргашалдаг бэлэйб. Харин мүнөө тэдэ ажахынууд ехэ заhабаритай тракторнуудаа нютагайнгаа «Сельхозтехникын» отделениин мастерскойдо тушаадаг болоо. Мастерскойнууд өөhэдөө тэдэ тракторнуудыень саашань дамжуулан, Шэнэ-Бэрээнэй заводто заhуулаад бэлэн болгожо, ажахынуудтань үгэдэг болохонь.

УРДАНЬ ТРАКТОР, машинаяа өөhэдөө заhадаг байhан зарим ажахынууд hайн мастерской үгы дээрэhээ мүнөө тэдэнээ манай ЦРМ-үүдтэ заhажа, бүхэли жэлдээ техническэ харууha хүүлдэг болобо.

Колхоз, совхозуудаймнай механизатор болон мэргэжэлтэдэй үниинhөө хойшо хүлеэдэг Шэнэ-Бэрээнэй завод одоол хүсэндөө орожо, мүнөө түрүүшынгээ жэлдэ эгээл доогуур абахада, «ДТ-54» түхэлэй 500 трактор заhажа гаргахань гээшэ. Энэмнай заhабарилгын мастерскойнуудта нилээд ехэ туhа болохо бшуу. Харин нёдондо тэндэ жэл соо ойродоол 50 гаран трактор заhагдажа гараа hэм шуу. Ондоогоор хэлэбэл, мүнөө түс завод 5 час бүхэндэ нэгэ трактор гүйсэд бэлэн болгоод гаргажа байха түсэбтэй. Ерэхэ жэлhээ Шэнэ-Бэрээнэй завод жэлдээ 1200—1300 трактор заhажа гаргаха, мүн эбдэрhэн хуушан тракторнуудыень ажахынуудhaa абаад, орондонь заhагдаhан шэнэ тракторнуудые үгэжэ байха юм. Мүнөө заводто трактораi ехэ хуушарhан, элэhэн, муудаhан деталь, частьнуудые дахин hэльбэжэ, тагнажа, бүтэн болгохо арга бии болонхой. Урдань «ДТ-54» трактораi голой тулга мухарюул-катогууд, рама, подшипнигай флюс гэхэ мэтые элэхэ, муудахадань хаядаг haa, мүнөө тэдэниие түс заводто тагнахынь тагнаад, шудхаад, тошылдоод, дахин табихаар болгоно. Тэдэнь техническэ эрилтынгээ ёhoop шэнэ деталь, частьhaaшье ехэ дутуугүй hайн. Гадна энээнэй ашаар яhаланшье ехэ мүнгэ зөөри арьбалагдаха болоно. Хэрбээ энэ завод трактораi хуушарhан, хэрэгээ бүүраhан цилиндрэй 20 мянган гильзэнүүдые дахин шэнэлэн hэльбээд байбал, жэл соо 40—50 мянган түхэриг сохом алмаха аргатай.

Тэрэшэлэн аймагуудтахи отделениин заhабарилгын гол мастерскойнуудшье энэ жэлдэ ажалаа эрид hайжаруулха, шэнэ, түрүү аргануудые хэрэглэхэ зорилготой. Байгша ондо заhабарилгын гурбан мастерскойнуудые түсхай мэргэжэлтэй гэхэ гү, али нэгэ шэглэлтэй болгообди. Түсхайлбал, Тарбагатайн ЦРМ мүнөө трактораi гансахан «СМД» түхэлэй двигатель заhабарилха, тиихэдэ Оронгын болон Татауровай мастерскойнууд автомашинын аккумулятор гэхэ мэтэ заhаха юм. Зарим мастерскойнуудые иигэжэ нэгэ түсэгаар шэглэлтэй болгоходо, алишье талаараа таагай. Нэгэдэхеэр, хүдэлмэрилэгшэд, механизаторнуудынь hайса мэргэжэхэ, онсо шадабаритай болохо байна. Хоёрдохёор, мастерскойе нэгэ түсхай шэглэлтэй болгоходо, тэндэхи арга боломжо, бүхы зэмсэг түхеэрэлгыень hайнаар хэрэглэхэ, эсэстэ заhабарилгын шанар эрид дээшэлүүлхэ арга олгоно.

МҮНӨӨ ЖЭЛДЭ олонхи мастерскойнуудай шэнэ түхэлэй элдэб зэмсэг түхеэрэлгэ хэрэгсэлээр hайса хангагдажа, заhабари[illegible] бүхы хүдэлмэриие шэнэ, түрүү [illegible] точно-узловой аргаар эмхидхэхэ [illegible] Энэ бahал заhабарилгын шана[illegible] эрид hайжаруулха, ажалайшье [illegible] тээсые дээшэлүүлхэ ушартай. [illegible] шээнь, Баргажанай заhабари[illegible] мастерскойдо (начальнигынь [illegible] Кучумов) бүхы хүдэлмэринь поточ[illegible] аргаар хэгдэнэ. Байгша ондо мас[illegible] скойнуудnай запасной деталь, час[illegible] нуудааршье муу бэшээр ханга[illegible] хай. Гадна Шэнэ-Бэрээнэй заво[illegible] Тарбагатайн, Баргажанай, Тата[illegible] вай заhабарилгын мастерскойну[illegible] механизаторнууд Саратовска об[illegible] тиин промышленна предприя[illegible] хүдэлмэрилэгшэдэй жэшээгээр [illegible] барилга дээрэ голодоhо гаргах[illegible] хэhэн юумэеэ эрхим шанартай[illegible] тушаадаг болохо үүсхэл гарга[illegible] Мастерскойнууд түрүүн трактор [illegible] хэниие заhабариhaa гаргахадаа, [illegible] рэнээ 900 часай туршада haa[illegible] хүдэлхэ гэжэ найдуулhан түс[illegible] унэмшэлгэ үгэхэ юм. Эдэ бүгэдэ [illegible] hабарилагшадай харюусалгые [illegible] болгохо, ажалай шанарые эрид [illegible] шэлүүлхэ ушартай.

Гэбэшье заhабарилгын хүдэ[illegible] риие haял эхилээд байбашье, [illegible] мастерскойнуудай ажалда [illegible] ехэхэн дутагдалнууд үзэгдэнэ. [illegible] болотор нэгэншье трактор заhажа [illegible] гаагүй байhан газаршье бии. [illegible] хар-Шэбэрэй ЦРМ-гэйхид (нача[illegible] гынь нүхэр Биртанов) мүнөө [illegible] тэр заhабарилгадаа хүсэд шин[illegible] ороогүй. Бэлэдхэлшье муутай. За[illegible] заhабарилгын мастерской [illegible] hайнаар хүдэлнэ гэхын аргагүй. [illegible] рим мастерскойнуудта мүнөө бо[illegible] трактор, машинада ямар заhа[illegible] хэрэгтэйб гэжэ уридшалан т[illegible] хойлонгүй, миил дламагаар за[illegible] зандаа. Тиигэжэ үлүү ехэ ажал [illegible] гана. Заhабарилгын шанаршье [illegible] дана. Заhабарилhан деталь, час[illegible] амяарайнь хүдэлгэжэ, туршажа [illegible] үзэнгүй холбожорхёод, hүүлдэнь [illegible] рэнээ дахин задалжа заhаха, [illegible] сагаа гээхэшье ушар бии. Мүн [illegible] кэ, борной, культиватор гэхэ [illegible] машина, зэмсэгүүдые мүнөө нам[illegible] урин дулаанда заhаагүй аад, [illegible] хабар болотор заhана бээзэбди [illegible] hуудаг заншал орхигдоогүй.

Нэгэ үгөөр хэлэбэл, таряа хура[illegible] гын дүүрэhээр яhала горитой [illegible] үнгэрөө. Саашадаа унжагайржа, [illegible] тэ сагаа гээнгүй, трактор, маш[illegible] заhабариие эрид түргэдхэхэ шу[illegible] болоо. Совет Армиин hайндэр[illegible] ралиин 23 болотор бүхы трактор[illegible] даа бэлэн болгожо гаргаhан [illegible] зэргэтэйбди.

Поворотско hургуулиин hурагшад Виктор Куприянов, Николай Кондратьев, Василий Антонов гэгшэд зунайнгаа амаралта соо, таряа хуряалгын халуун хahада Хэжэнгэ[illegible] совхоздо ехэхэн туhа хүргөө. Эдэнэрнай ерээдүйн механизаторнууд ха юм, тиимэhээ совхозой түрүү механизатор Ива[illegible] Давыдовай (баруун гарhaa хоёрдохи) хүтэлбэри доро hайса[illegible] хан хүдэлөө, дүй дүршэлөөр баян механизаторhaa олые h[illegible] ража абаа.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

КОЛХОЗНИГУУДТА ҮГТЭХЭ ПЕНСИ ТУХАЙ

СССР-эй Верховно Совет колхозой гэшүүдтэ пенси үгэхэ, тэдхэмжэ үзүүлхэ тухай Хуули энэ жэлэй июль соо абаа hэн. Энэ Хуули 1965 оной январиин 1-hээ хүсэндөө орохонь. Түс Хуулиие бэелүүлхэ бэлэдхэлэй хүдэлмэри бүхы орон соомнай ябуулагдажа байна. Колхознигуудта пенси ба тэдхэмжэ тодорхойлхо гуримые, тэрэшэлэн социальна тэдхэмжэ хангаха колхозно, районно, областной, хизаарай болон республиканууудай соведүүд тухай гуримые СССР-эй Министрнүүдэй Совет октябриин 17, 21-нэйнгээ заседанинууд дээрэ баталаа.

Энээнтэй дашарамдуулан, Хэблэлэй hониной агентствын (АПН) корреспондент Михаил Суханов РСФСР-эй социальна тэдхэмжын министр Лидия ЛЫКОВАДА хандажа, хэдэн асуудалнуудта харюу үгэхыень гуйhан байна.

ХЭДЫ КОЛХОЗНИГУУД ПЕНСИ АБАДАГ БОЛОХОБ?

Россин Федераци дотор 1965 ондо 3 миллион үлүүтэй хүн пенси абаха байха. Тэрээнhээ гадна, 350 мянга тухай эмэгтэй колхознигууд түрэхэ болоhоной, түрэhэнэй тэдхэмжэ абадаг болохо. Советскэ Союз дотор бүхы дээрэнь абажа үзэбэл, ерэхэ жэлдэ 6 миллион үлүүтэй колхознигууд пенсиин книжкэнүүдтэй болохо байна.

Үнэндөө хүдөө тосхоной үндэр наhатай, ажалай хүсэ абахаяа болиhон хүн бүхэн гүрэнэй зүгhөө мүнгэн тэдхэмжэ абаха юм. Иимэ ехэ хэмжээтэй социальна хэмжээ ябуулга хүн түрэлтэнэй түүхэдэ түрүүшынхеэ бэелүүлэгдэжэ байнхай.

ХЭН ПЕНСИ АБАХАБ?

60 наhатай болоhон, 20 жэлhээ доошо бэшэ болзор соо ажаллаhан эмэгтэй колхознигууд, 65 наhа гүйсэhэн, 25 жэлhээ доошо бэшэ болзор соо ажаллаhан эрэгтэй колхознигууд пенси абадаг болохо. Советскэ Союзда хожомшог нэгэдэн ороhон республиканууд, областьнуудай тариашадай пенси абаха эрхэ олохоор колхозуудта хүдэлhэн стажынь тэдэ нютагуудта Совет засагай, колхозно байгуулалтын оршон байгаа болзорнуудтай зохилдуулагдан тодорхойлогдохо болоно. Жэшээлэн хэлэбэл, Латвиин республика дотор энэ болзор, тухайлхада, 14 жэлтэй тэн байха.

Түрэхэ, түрэhэн эхэнэрнүүдтэ үгтэхэ пенси ажаллаhан стажhaaнь дулдыдангүй түлэгдэхэ.

Колхозой гэшүүд лэ пенси тогтоохые гүйhан мэдүүлгэ бариха болоно. Гэбэшье онсо ушар хараада абтажа болохо. Колхоздо хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадаhан хүнүүд тушаа хизаарлалта хэгдэнгүй байжа болохо. Коллективизациин түрүүшын жэлнүүдтэ хүдөө ажахын артельдэ ороhон аад, үндэр наhатай болоhон, үбшэлhэн дээрэhээ гү, али ондоошье шалтагаанаар ажаллахаяа болиhон, тиигэбэшье ажалай зохихо стажгүй хүнүүд пенси абаха эрхэтэй. Тиимэ болохолоороо, Совет тосхондохи социалис шэнэ байдалай үндэhэ hүури табиха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадаhан хүнүүдтэ тон хүндэтэйгөөр, баясхалантайгаар хандаха гэжэ тодорхойлhон байна.

ЯМАР УШАРТА ПЕНСИ НЭМЭЭХЭБ?

Обществодоо ехэ юумэ үгэhэн хүн ехэ юумэ абаха гэдэг социализмын гол ёhон энэ бодомжын үндэhэ hүуринь болоно. Хамтын ажалда hайнаар хабаадаhан таряашанай колхозhoo абаха олзо оршонь ехэ—мүн пенсиньшье ехэ байха.

Колхоздо хүдэлhэн hүүлэй 15 жэлынь хараада абтана. Тэрэнэй алишье табан жэлыень өөhэдынгөө үзэмжөөр шэлэн зууршалжа болохо юм. Табан жэл соо олоhон дундуур олзонь пенси тодорхойлхо үндэhэн болохо.

Гэхэ зуура, нэгэ иимэ бэрхэшээлтэй ушар тохёолдодог гэбэл: колхознигуудай хэдэн жэлэй олзо тухай тоо мэдээн олдодоггүй ушар олохон колхозуудта үзэгдэнэ. Тиигээд байгаа haaнь, бага пенси тодорхойлхо зэргэтэй болгордоно. Тиэд колхозник өөрөө энэ ушарые заhаруулжа болохо байна. Юуб гэхэдэ, пенсионернүүд хэрбээ бэеынгээ hайн байгаа haaнь, ажаллажа үргэлжэлхэ, дээгүүр пенси абаха аргатай. Пенси тодорхойлhон саrhaaнь хойшо хоёр жэлэй үнгэрөөд байхада, тэрэ колхозник хуушан пенсиинь хубилгаха, hүүлэй хоёр жэл соо олоhон салин олзотойнь зохилдуулан, шэнэ пенси үгэхэ тухай асуудал табиха эрхэтэй. Тиин колхозногой хэрбээ хүсөөд байгаа haaнь, бага хэмжээтэй пенсинь ехэ болгогдожо болохо.

КОЛХОЗНИГУУДЫЕ СОЦИАЛЬНА ТАЛААРНЬ ТЭДХЭХЭ МҮНГЭН ХААНАҺАА ОРОХОБ?

Колхозуудай, гүрэнэй hомолhон мүнгэнhөө бүридүүлэгдэжэ, Бүхэсоюзна пенсиин фонд байгуулагдаха юм. Энээндэ гүрэмнай 400 миллион түхэриг оруулха байна. Колхозууд мүнөө жэлдэ түрүүшын взнос болгон олзо доходойнгоо 2,5 процентые, удаадахи жэлдэ—4 процентые оруулха байха.

Колхознигууд өөhэдөө энэ фондоо нэгэншье мүнгэ оруулхагүй гэжэ онсолон тэмдэглэхые хүсэнэб.

ПЕНСИ ЯМАР ГУРИМААР ТОДОРХОЙЛОГДОХОБ?

Пенсинүүдэй хэмжээе колхознигууд өөhэдөө тодорхойлхо болоно. Колхозуудай хамтын суглаануд дээрэ социальна тэдхэлгын соведүүд hунгагдаха. Мүн районууд, областьнууд, хизаарнууд ба республиканууудта колхозуудай, бусад эмхинүүдэй түлөөлэгшэдhөө бүридүүлэн, тиимэл соведүүд эмхидхэгдэдэг байха.

Эдэ соведүүд бэеэ даахан эмхинүүд болоно, хүдэлмэринь hайн дураар ябуулагдаха юм. Иимэ соведүүд өөhэдын эрхэтэй байха, гүрэнэй социальна тэдхэлгын зургаануудта мэдэлээ үгэхэгүй.

Социальна тэдхэлгын соведүүд колхознигуудта пенси тодорхойлгын асуудалнуудые хаража үзэдэг байха. Эдэнэй гаргаhан шиидхэбэриие өөhэдынь соведүүдhээ бэшэ хэншье болюулжа шадахагүй.

Гүрэнэй социальна тэдхэлгын зургаанууд ямар зорилготойб гэхэдэ, документнүүдые зүбөөр бэлдэхэ, колхознигуудта пенсиинь хaha саг соо үгүүлхэ зэргэтэй.

Колхознигуудта пенси үгэлгын гурим тодорхойлон баталhан ушар хүдөө тосхоной үндэр наhатай, ажалай хүсэ абахаяа болиhон хүдэлмэрилэгшэдые материальна хангалгын замдахи шухала алхам болоно гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Саашадаа колхознигуудта үгтэдэг пенси улам ехэ болгогдоhоор, хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай абадаг пенсиин хэм хэмжээндэ хүрэтэр дээшэлүүлэгдэхэ юм.

Колхознигуудта пенси үгтэдэг болохо тухай Хуулиие колхозно тосхонууд, бүхы совет арад ехэ баяртайгаар угтаа. Энээниие бэелүүлгэ—совет хүнэй зол жаргал хангалгада парти, правительствын зүгhөө табигдадаг анхарал оролдолгын шэнэ гэршэ болоно.

(АПН).

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур.
1964 оной ноябриин 4.

АХА ДҮҮГЭЙ ЖАМА ЁҺОН

Монгол-совет хани барисаанай һарада

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: МНР-эй Сэлэнгын аймагай «Энхэ тайван» нэгэдэлэй таряа сэбэрлэдэг тоог дээрэ.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Совет-монгол хани барисаанай бүлгэмэй Тувадахи отделениин правлениин түрүүлэгшэ Хертек Анчима хөөрэнэ

Хертек АНЧИМА Тувада һайн мэдээжэ юм. Бүри хорёод оной үеэр олониитын ажал ябуулжа эхилһэн Тувын түрүүшын эмэгтэйшүүлэй нэгэн болоно. Хубисхалта залуушуулай эблэлэй агитаци ба пропагандын таһагай эрхилэгшээр ажаллаһан. Һүүлээрнь Арадай-революционно партиин эмэгтэйшүүлэй таһагые хүтэлбэрилөө. Республикын Верховно Соведэй депутат, Ази болон Африкын оронуудай эб нэгэдэлгын советскэ комитедэй гэшүүн.

АПН-эй корреспондетнэр Хертек АНЧИМАДА хандажа, совет Тува Монгол Арадай Республика хоёрой хани барисаан тухай хөөрэжэ үгэхыень хүсэһэн байна.

Монгол Арадай Республика Тувын Автономито Совет Социалис Республика хоёрой хилые хани барисаанай шугам гэжэ нэрлэдэгби. Тувын болон Монголой арадууд хэлэнэй талаар хоёр ондоо бүлэгтэ ородог болобошье, тэдэнэй хуби заяанай талаар адли юумэн олон бии. Урдань эдэ хоёр арад Хитадай феодалнуудай, милитаристнуудай дарлалта доро зобожо ябаа.

Бүри XVIII зуунай тэн багта Хитадай гүрэн түрые толгойлжо байһан Манжуурай династиин сэрэгүүд Тувые эзэлжэ абаһан юм. Тува XX зуунай эхин хүрэтэр, 150 жэл соо Хитадай холын нэгэ колони болгогдон, угаа хүшэр хүндэ алба татабари түлэжэ байһан. Энэ албанһаа гадуур тувынхид баһа нютагай феодалнуудта горитой татабари түлэдэг байгаа. Мүн өөһэдынгөө хүсэ хүлһөөр Хитадай болон нютагай ноёд баяшуулые, тэдэнэй олон тоото тушаалтан түшэмэлнүүдые, лама бөөнэрые хангажа, бүхы гаргашыень даадаг байһан юм. Иимэ хүндэ байдалда хашагдан ядарһан Тувын ажалша зон нэгэнтэ бэшэ бүһалгаалан болоһон байха. Нютагай ба Хитадай феодалнуудта эсэргүү эгээн ехэ зэбсэгтэ бүһалгаан 1883—1885 онуудта боложо, Тувын ажалшад тэрэниие «жаран баатарай бүһалгаан» гэжэ нэрлэһэн.

Россида болоһон Агууехэ Октябриин социалис революци Тувын болон Монголой ажалша зоной хуби заяанда шиидхэхы нүлөө үзүүлөө. Эдэнэр өөһэдынгөө газар нютагһаа Хитадай милитаристнуудые хамнан зайлуулжа, эрхэ сүлөөтэй болон социалис ёһоор шэнэдхэн байгуулгын замда ороһон байна.

Советскэ Союзай маршал Семен Будённын толгойлдог совет-монгол хани барисаанай бүлгэм Советскэ Союзай, Монголой Арадай Республикын хоорондохи хани барисаае хүгжөөхэ зорилго табина. Тус бүлгэмэй Тувадахи отделениин байгуулагдаһаар 2 жэл болобо. Энээндэ нэгэ нэгээрээ, коллективээрээ ороһон гэшүүд нэгэдэнэ. Эдэнэй дунда Кызылэй багшанарай институдай, Тувын хэлэ бэшэгэй, түүхын эрдэм-шэнжэлэлгын институдай коллективүүд, «Молчын» колхозой гэшүүд болон бусад бии.

Совет-монгол хани барисаанай бүлгэмэй Тувын отделениин ажалые 25 хүнһөө бүридэһэн правлени хүтэлбэрилнэ. Энэнэй эдэбхитэй ажал ябуулагшад гэбэл: Монголой Арадай Республикатай хилэлдэг нютагай «Коммунизмын зам» колхозой түрүүлэгшэ Михаил Шожун, хэлэ бэшэгэй ба түүхын эрдэм-шэнжэлэлгын институдай директор Николай Сердобов болон бусад болоно.

Манай отделени үнгэрһэн хоёр жэлэй туршада элдэб янзын хүдэлмэри ябуулаа. Нэн түрүүндэ ажахын хүдэлмэрилэгшэд, партийна болон ниитын эмхинүүдэй ажал ябуулагшад, спортсменүүд, эрдэм наукын, соёл болон искусствын хүдэлмэрилэгшэд делегацинуудаа эльгээлсэнэ, дүй дуршэлөө абалсана. Монголой Арадай Республикын ажабайдал, хүгжэлтэ тухай материалнуудые хэблэлэл, газетэнүүдтэ толилжо байдагбди.

Монголой уран зохёолой, искусствын декаданууд манай республикада жэл бүри үнгэргэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, иимэ декада энэ оной июль һарада болоо һэн. Манай бүлгэмэй гэшүүд предприятинуудта, колхозууд болон албан газарнуудаар хөөрэлдөө хэнэ, лекци уншана. Кинотеатрнуудаар монгол фильмүүдэй фестиваль эмхидхэгдэһэн, радио болон телевидэнеэр Монголой уран зохёолшодой зохёолнууд, хүгжэмэй концертнууд дамжуулагдаһан байна. Кызылэй ногоон театр соо монгол артистнарай концерт табигдаа.

Тувын уран зохёолой, искусствын декада хилэ шадарай монгол аймагуудаар үнгэргэгдөө.

Хилэ шадар һуурижаалтай хоёр талын арад зоной аха дүү ёһоной хани харилсаан юрын заншал болонхой. Жэшээлхэдэ, «Кызыл Тук» колхозой барилгашад энэ жэл өөһэдынгөө монгол хүршэнэртэ 200 һууритай шэнэ һургуули барижа үгэһэн байна. Үнгэрэгшэ үбэл саһан ехээр орожо, «Молчын» колхозой малай үбһөөр дуталдахадань, монгол хүршэнэрнай биеэнтэ, тувынхидта, һайн бэлшээри, тэжээл үгэһэн юм.

Харилсан туһалалсаха, дүй дуршэлөө абалсаха ябадал Тува Монгол хоёрой хоорондохи юрын заншал болонхой.

Монголой Забхан аймагай арадай гэгээрэлэй бүлэг хүдэлмэрилэгшэд Тувын АССР-эй һургуулинуудаар ябажа, ухибуудэй үйлэдбэриин һуралсалтай, комсомолой болон пионерэй эмхинүүдэй ажалтай һайса танилсаһан.

Тувын автономито республикын ажалшад МНР-тэ ошожо олоороо амардаг. Мүн Монголһоо Тувын курортнууд, амаралтын газарнуудта ерэжэ амаржа, эмшэлүүлжэ байдаг.

Монголой уран зохёолшодой номуудые тува хэлэн дээрэ оршуулжа, Тувада хэблэн гаргадаг болонхой.

Тувынхид бүхы совет арад зонтой нэгэн адли, хүршэ Монгол оронтой, мүн бүхы Ази, Африкын болон бусад орон түбинүүдэй арадуудтай хани барисаагаа улам бэхижүүлхын, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал батадхахын түлөө, хамтын тэмсэлдэ бата нэгэдэлөө бэхижүүлхын түлөө үнэн зүрхэнһөө хүсэн эрмэлзэнэ.

(АПН).

БАЯЖАЖА БАЙҺАН АЖАХЫ

Тээ мэндэ би республикын хүдөө ажахын түсэблэлгэ болон экономикын эмхинүүдэй бүлэг хүдэлмэрилэгшэдтэй хамта хүршэ Монгол ороной Сэлэнгын аймагай гүрэнэй хэдэн ажахынуудаар ябажа ерэхэ золтой байгааб.

Монголой Арадай Республикын Сэлэнгын аймаг халаа манай Зэдын үйлэдбэриин управлениин колхоз, совхозуудаар хаяа хадхажа һуудаг, эгээл дүтымнай хүршэ гээшэ. Энэмнай Монгол орон соогоо газар дайдаар нилээд ехэ, адууһа малаар баян, томохон аймагуудай нэгэн юм. Тэндэхи үргэн үүжам талаарнь 300 мянга гаран хүн сагаан хонин һүрэг, үхэр мал, адуу морид атарлан бэлшэнэ. Бүхыдөө 130 мянга үлүүтэй га газар эдлүүрилэгдэнэ. Тус аймагай түб Сүхэ-Баатар хотодо хүдөө ажахын техникум, эрдэмэй академиин филиал, хэдэн олон һургуули гэхэ мэтэ соёл сурталай гуламтанууд бии.

Сүхэ-Баатар хотоһоо хажуу тээшээ 180 модо хобхо дардам харгыгаар ябажа, Дархан хото үнгэрөөд, Орхон-Сангын гүрэнэй ажахын газар дээрэ орожо ерэбэбди. Анхан, 1943 ондо, эндэ хонин үсхэбэрилхэ түсхай ажахы эмхидхэгдэһэн юм.

— Эгээ түрүүн 300 толгой прекос үүлтэрэй нарин нооһотой хусануудые ондоо тээһээ асаржа, монгол хонидтоо табиһан байгаабди. Тиигэжэ Совет ороной эрдэмтэ-зоотехник Г. Р. Летовчиковой туһаламжа, хүтэлбэреэр дуршалтай бэрхэ монгол хонишод Хаян, Сосорбарам болон бусад хонидой үүлтэр һайжаруулжа, нооһо, мяханайнь шанар дээшэлүүлхэ талаар ехэ оролдолго гаргаа,—гэжэ тус ажахын дарга нүхэр Ядам хөөрэнэ.

Мүнөө энэ ажахыда нарибтар нооһотой, бэеэр сула, томо, эхирлэсэтэй, нютагайнгаа эрхэ байдалда тааранги шэнэ үүлтэрэй «Орхон хонин» гэдэг бии болгогдоо. Бүхыдөө тэдэнь 33 мянган толгойдо хүрэнхэй. Орхон үүлтэрэй хонид гээшэмнай монгол хонидһоо нооһоор, мяхаар ехэ, бэлшээридэ ябажа түргэн таргаласатай, тус бүридөө ехэнхидээ 45—50 килограмм татадаг. Жэшээлхэдэ, нёдондо энэ ажахы хонин бүриһөө дундаа заргаар 3,3 килограмм нооһо хайшалаа. Тэрээнһээнь 50,8 процент сэбэр утаһан гарана. Орхон үүлтэрэй нэгэ ехэ хуса 108 килограмм, харин томо һайн эхэ хониниинь 80 килограмм татадаг байна. Манай гүрэнэй мүнгэнэй сэнтээр тооложо үзэхэдэ, энэ ажахыда абтаһан нооһонойнь центнер бүхэнэй үйлэдбэриин гаргаша оройдоол 168 түхэригтэ болоно. Эндэхид 1946 онһоо хойшо эхэ хонидоо искусственна аргаар уражуулдаг болоно, жэлдээ нэгэ хусын үреэр 463 хони хээлитэй болгоно. Ажахы дотор хүрьга олоор абажа, һайнаар түлжүүлдэг, нооһо ехээр хайшаладаг түрүү хонишод олон. Түсхайлбал, Бүгэдэ Найрамдаха Монгол Арад Уласай Ажалай Герой хонишон Хэхүүд жэл бүри зуун эхэ хонин бүриһөө 126 хүрьгэтэр хүрьга абана. Хонишон Дамдан нёдондо, энэ жэлдэшье хуса бүриһөө 10—13 килограмм нооһо хайшалаа.

Хонин һүрэгөө һайнаар үсхэбэрилжэ, олзо ехээр абахаһаа гадна, газар тариалан горитойгоор эрхилдэг болонхой. Ажахы хамта 37,5 мянган гектарта ороһо таряа ургуулна. Иимэ тоонуудые дурдаһууб. Үнгэрэгшэ жэлдэ 15 мянган гектарта шэниисэ, 1.500 га дээрэ просо, 300 га кукуруза болон тэжээлэй бусад ургамалнуудые таряа һэн. Тэндэһээ бүхыдөө 149.326 центнер таряанай ургаса абажа, гүрэнэй ажахынуудай дунда түрүү һуури эзэлээд, 50 мянган түхэриг шанда хүртөө.

Мүнөө энэ ажахыда элдэб оньһон хүсэтэ машина жэлһээ жэлдэ олон боложо байнхай. Гансахан «ДТ-54» түхэлэй 70 гаран трактор, мүн олохон «МТЗ-5», 70 гаран өөрөө ябадаг комбайн, дүшэ үлүүтэй автомашина ажахыда хүдэлнэ.

Үнгэрһэн 20 жэлэй туршада ажахын түб болон бусад һуурин тосхонууд болбосон түхэлтэй болоо. Тэндэнь клуб, библиотекэ, столово, гостиница, эмнэлгын пункт, хүүгэдэй саад, ясли гэхэ мэтэ бии.

Саашадаа Орхон-Сангын ажалша, малша, таряаша зон энэ амжалта түйлалтаа улам арьбадхан, бүри түргэн хүгжэн һалбарха, баян дэлгэр байдалтай болохо байһаниинь дамжаггүй.

Г. ИЛЬИН,
Зэдын үйлэдбэриин управлениин түсэблэлгэ-экономикын таһагай начальник.

Соёлшодой съездые
УГТУУЛАН

СУСААГҮЙ СЭДЬХЭЛ

Энэ тосхон библиотекэгүй байгаа гэхэдэ буруу болохогүй. Ушарынь гэбэл, библиотекань хуушаржа умдарһан гэртэ байрладаг, үбэлэй сагта дулаан орошогүй хүйтэн, ябаха талагүй уйтан байхаһаа гадна, тэндэнь амбулаториин эм домтой хэдэн дабхар шкафнууд ябталаатай байдаг бэлэй. Тэрээндэ дүтэлһэн лэ хүн томо гэгээнэй суурга хараха. Энэ байрада байһан библиотекын номууд зузаан тооһондо хушагдахынгаа хажуугаар, хүйтэндэ, шиигтэ муудажа эхилээ һэн гэлсэхэ.

— Иимэ газарта ажаллажа болохогүй! Шэнэ һайн байра хэрэгтэй!— гэжэ шиидээд, Елена Климентьевна Брун колхозой правлениин урда библиотекын шэнэ гэр байра барихыень шангаа эрилтэ табяа һэн. Энэмнай 1956 ондо Мухар-Шэбэрэй Шэнэ-Заган тосхондо болоһон ушар.

...Тэрэ жэлдээ библиотекын байра бодхоожо эхилбэ. Энэ барилгые бүри түргэдхэхын тула нүхэр Брун Улаан-Үдэ ерэжэ, локомотив-вагон шэбэрилгын заводойхидто үнэн һайхан сэдьхэлэй үгэнүүдээр хандан, Шэнэ-Заган тосхондо библиотекын байра барилгада туһалхыень гуйгаа бэлэй.

Заводой хүдэлмэришэд энэ гуйлтыень дэмжэжэ, библиотекэ барилгада туһалжа, үүргалаар дүүрэсүүлхэ шататай болгоо һэн. Тиигэжэл тосхоной дунда ордон шэнги шэнэ библиотекын байра бии болоо.

Ажалайнгаа урагшатай бүтэжэ байхада, Елена Климентьевнатай уулзахада һайхан һанал, шэнэ эрмэлзэл өөлүүлгүй ерэдэг һэн. Библиотекынгээ хүдэлмэри хүл дээрэнь гаргахаб гэжэ эрид шиидээ бэлэй. Энээнэй түлөө номой байрые арюун сэбэр болгохо, һайханаар шэмэглэн зохёохо хэрэгтэй. Тиихын тула Елена Климентьевна эсэшэ сусашагүй, һүни, үдэргүй ажаллажа эхилээ һэн. Энэ хэрэгтэнь Заганай һургуулиин багшанар, һурагшанар, колхозой залуушуул туһалалсаа. Бурал толгойтой библиотекариин ажалайнь түрүүшын тэрэ жэлдэ уншагшадайнь тоо 225 хүн, номуудайнь тоо 2000 шахуу байгаа.

Үдэшэ орой болотор тосхоной дундахи энэ байшанда сонхын галнууд унтарнагүй. Сонхо бүхэниинь «номуудые уншахаа ерыт» гэжэ дуудаһандал ядарна.

Номой хуудаһа һэхэһэндэл, мэдэгдэнгүй үдэрнүүд үнгэрнэ, жэлнүүдшье ошоно. Сагай ошохо бүри Елена Климентьевнагай ажал хүндэтэй, омогорхолтой болоно. Библиотекын уншагшадай тоо олошоржо эхилнэ. Зүгөөр олоной дунда ямарханшье мэргэжэлтэй, ямарханшье эрдэм һургуулитай, ямарханшье һанал бодолтой хүнүүд ушарна ха юм даа. Тэдэ библиотекарь хүн хэнтэйшье хөөрэлдэжэ шадаха мэргэжэл ехэтэй байха ёһотой бшуу.

— Нэгэтэ иимэ ушар болоо һэн,— гэжэ Елена Климентьевна хөөрэнэ. — Манай колхозой тракторист Т. гэгшэ дүрбэн жэлэй урда тээ библиотекэһээ ном абаа һэн. Тэрэ номоо удаан саг соо гэртээ бариһанайнгаа һүүлээр асараад, тушаажа шэнэ ном абахамни гэбэ. Зай, энэ номоо уншаа гүш гэхэдэмни, тэрэм уншааб,—гэжэ харюусаба. Тиигэбэл тэрэ номойнгоо гол геройнууд тухай, ном соо юун тухай бэшэгдэһыень хөөрэгэбэб. Тэрэ дүүгай уруугаа харан, хэлэхэ үгэеэ оложо ядан байтараа: «Һониншье юумэн намда энэ ном соо олдобогүй»,— гэбэ. Хажуугаарнь ажал гэжэ байгаад өлдэбын шалтаг барихые һэлэбэ. Тиихэдэнь би: «Иигэжэ хэлэхэеэ эшэнэгүй гүш?» —гэбэб. Би шамһаа дахяад иимэ үгэнүүдые бү дуулаһуу. Энэ номоо дахяад абааша, табан үдэрэй туршада уншаад ерээрэйш гэжэ идхан хэлээ һэм.

Хүндэ захиржа ном уншуулхые нэгэтэшье хүсөөгүй аад, энэ нүхэрэй ном уншалгада хайша хэрэг хандадаг байһыень болюулха гээ һэм. Энээн тухай дуулахадаа, бүхы тосхоноорхид: «зүб»—гэжэ хэлээ һэн.

Харин тэрэ нүхэрни табан хоногой үнгэрхэдэ, номоо асарха зуураа: «Та намайе хүлисыт. Иимэ һонин ном уншангүй асарһандам эшхэбтэр байна»,—гээ бэлэй. Мүнөө тэрэ хүмнай манай библиотекын эрхим уншагшадай, эдэбхитэдэй нэгэн болонхой...

Мүнөө тус библиотекэ Шэнэ-Заган тосхоной ёһотойл соёлой гуламта болонхой.

Библиотекэ дотор эрхим шанартайгаар хэгдэһэн стендүүд, витринэнүүд, шэлтэй шкафуүд, элдэбын һайхан зурагууд, диаграммануүд, плакадууд олон. Эндэнь Заганай колхозой эрхим ажалшадай Хүндэлэлэй самбар табигдаһанхай.

Мүнөө библиотекэ 1300 шахуу уншагшадтай. 12 мянга гаран ном, журналнуудтай болонхой. Энэ жэлэй 9 һарын туршада Елена Климентьевна 30.995 ном уншагшадта үгөөб гээд хэлэнэ.

Һүүлшын 6 жэлэй туршада Шэнэ-Заганай библиотекэ 30 гаран выставкэ һонирхолтойгоор харуулһан. Мүн тэды шахуу тооной уран зохёолой үдэшэнүүд үнгэргэгдөө. Республикын уран зохёолшодтой уулзалга эмхидхэгдээ.

Хүдөө ажахые интенсификациин замаар шэглүүлхэ хэрэгтэ химиин ямар үүргэтэй байһыень харуулхын тула Елена Климентьевна ехэ оролдолго гаргана. Партиин ЦК-гай декабриин, февралиин Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бодото хэрэг дээрэнь ямараар бэелүүлжэ байһыень харуулһан материалнууд суглуулагданхай.

Тэндэ мүнөө химическэ конференци үнгэргэгдэхөөр бэлэдхэгдэжэ байна. Гэхэтэй хамта, 16 нүүдэл библиотекэнүүдые эмхидхэнхэй. Энэ хэрэгтэнь һургуулиин ухибууд, колхозой залуушуул эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Елена Климентьевна Заганай колхозой парткомой бюрогой гэшүүн, ажалшадай дунда эгээн хүндэтэй хүн гээшэ. Тэрэнэй үндэр наһатайб гээд гэртээ һууһыень нэгэшье хүн харадаггүй юм. 73 наһатай библиотекарь холын гүүртэ, отаранууд дээгүүр ябажа, лекци уншадаг, культбаза, улаан булангуудай хүдэлмэридэ хододоо туһалжа ябадаг. Жэшээнь, һаяхан «Эхэнэр ба шажан» гэһэн һонирхолтой лекци уншаха зуураа, «Зонойл ашада зорюулаа» гэһэн кинофильм Елена Климентьевна хэрэглэжэ шадаа. Энэнь хүн зоной сэдьхэлдэ ойлгосотой, дүтэ байһандаа ехэтэ һайхашаагдаба.

Иигэжэ далаяа шахаһан эхэнэрэй хүдэлмэриин үдэрһөө үдэртэ хүн зониие һонирхуулжа байхадань, магтаал суутай республика доторнай тараханьгайхалгүй.

Елена Климентьевна Брун «Буряадай АССР-эй соёл культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Тэрэнэй даадаг библиотекэ Буряад нютагаймнай эгээл эрхимүүдэй нэгэн. 1958 ондо РСФСР-эй Соёл культурын министерствын Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаһан. Энэ библиотекын номуудые уншан, хэдэн зуугаад һурагшад эрхимээр һургуулияа түгэсхэжэ, холын городуудта һуралсалда ошонхой. Тэдэнэр бултадаа дурлан ябаһан библиотекарь Елена Климентьевнадаа бэшэгүүдые, амаршалгануудые эльгээжэл байдаг гээшэ.

Зарим хүнүүд библиотекариин хүдэлмэриие ажал гэжэ тоодоггүй юм. Тэрэниие гансал ном хубаажа үгөөд, һөөргэнь бусаажа абаад лэ һуудаг гэжэ тоолодог заншалтай. Энэ һаналые буруу гээд Елена Климентьевна Брун хэлэдэг.

Номуудые уншагшадтай танилсуулха, номые хүнэй дүтын нүхэр болгохо хэрэгтэ библиотекариин һайхан хүсэл, дуршэл шадабари заатагүй хэрэгтэйл. Энэ арюун нангин уялгаа Елена Климентьевна Брун амжалтатайгаар дүүргэжэ, хүн зонойнгоо хүндэдэ хүртэхэ ёһоороо хүртөө.

К. БУБЕЕВ.
Мухар-Шэбэр.

БОТЕВОЙ ҺҮҮЛШЫН ГАР ТАБИЛГА

Сүлөөтэ арал—Кубын поэт Николас Гильен Болгариин национальна герой поэт Христо БОТЕВОЙ ажабайдал болон тэмсэл тухай хөөрэнэ.

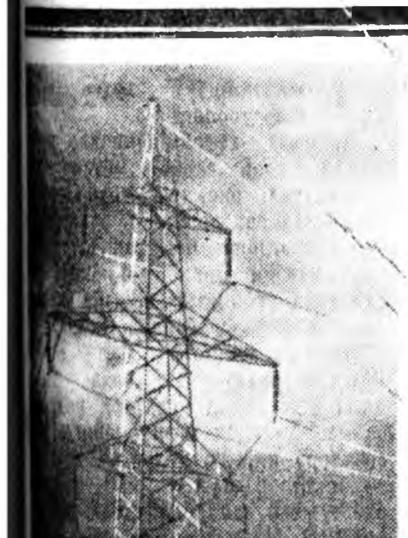

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Эрхүүһээ Улаан-Үдэ хүрэтэр татагдажа байһан электро-дамжуулгын линии.

Ц. ТЫХЕНОВЭЙ фото.

Болгариин арад зон өөһэдынгөө эрхэ сүлөөгэй түлөө олон олон жэлнүүдтэ тэмсэһэн түүхэтэй. Түрүүшээр Турцида, удаа тээнь дотоодын хархисуудта, фашизмда эсэргүүсэн тэмсэһэн юм.

1878 ондо Оттоманска империин армиие ородой сэрэгүүд илажа, Болгарида бэеэ дааһанхай байдал олгоо һэн. Энэнь Сан-Стефанска эбэй договороор баталагдаһан байна. Табан зуун жэл үлүүтэй саг соо зоргоороо эзэрхэлгэ иигэжэ дүүрэһэн, Турциин дарлалта бута сохигдоһон.

Болгариин эрхэ сүлөөгэй түлөө алдарта тэмсэлшэдэй нэгэн, ерэ шахуу жэлэй саана хүсэ зоригойнгоо түлөг дунда наһа бараһан национальна герой, агууехэ поэт Христо Ботев тухай һануулха хүсэлтэйб. Гадаадын хүшэр хүндэ дарлалта доро зобожо тулижа байһан өөрынгөө эсэгэ ороной хүн зоной зол жаргалтай, һайн һайхан байдалтай болохын түлөө тэмсэлдэ богонихоншье һаа, алдар ехэтэй ажабайдалаа зорюулһан иимэ хүнүүд хэтэ мүнхын габьяатай гэжэ би һананаб.

* * *

Христо Ботев 1848 оной январиин 6-да Болгариин Калофер гэжэ заахан хотодо түрөө юм. Хори найматайдаа наһа бараһан. Богонихон наһаяа Турциин дарлагшадта эсэргүүсэн тэмсэһээр алдаһан байна. Энэ хадаа үндэр бэетэй, хүсэтэй, таряашан янзын хара һахалтай, папагар ехэ үһэтэй, һайхан хүн байгаа.

Эрдэм һургуулитай бүлэ дотор түрэһэн, өөрынгөө үе сагай литература болон искусствые һайн мэдэдэг байһан Ботев түрэл хотодоо һуража захалаа юм. Тиигээд өсэгэнь удангүй тэрэниие Одессэ эльгээбэ. Тэндэ Ботев хаанта засагта эсэргүү үзэл бодолтой демократууд-революционернүүдтэй танилсажа, революционно теориин түрүүшын һургаал абаһан, бүһалгаата тэмсэлэй онол дуршэлтэй танилсаһан юм. Ехэ юумэ уншадаг байгаа. Хүхюу сэдьхэлтэйшье һаа, намдуу дүүгай энэ хүниие улад зон талархан хүндэлдэг һэн гэлэг.

Тэдэ жэлнүүдтэ Болгариин патриодууд Турциин богоолшологшодто эсэргүүсэн шангаар тэмсэдэг бэлөй. 1870 он багта Василий Левский революционно организаци эмхидхээд, тэрэнь 1876 оной «апрелиин восстани» бэлдэһэн юм. Тэрэ үеэр Румынида байһан Ботев 200 патриодуудһаа бүридөһэн отряд суглуулан, Эхэ орондоо ошохо гэжэ шиидэбэ. Тиигээд Австриин «Радецкий» гэжэ пароходто һуужа ябаһан. Тэрэ пароходой капитан Энглендер энэ ушар тухай ехэ һонирхолтой юумэ бэшэһэн байха. Франциин уран зохёолшо Эльза Триоле тэрэниие дурдан бэшээ юм.

— Галацые алад гараад, гурбан үдэр замда ябабабди,—гэжэ Энглендер хөөрэнэ.—Һанаагаа ехээр зобоһон олохон хүнүүд Джургуда һууба. Тэдэнэр «Радецкиин» ехээр хожомдожо ерэһэн дээрэһээ тэсэжэ ядаһан, шамдаһаниинь ойлгосотой. Хоёрдохи классай таһалга соо зэбсэгтэй хүнүүдые хараабгэжэ обедэй үедэ метрдотель намда мэдээсээ һэн. Би эмхи гуримтай болгохо захиралта үгөөд, бүү зэбсэг хуряан абалгын ямараар ябажа байһыень боцмантой хамта шалгаха гэжэ шиидэбэб.

Тамхи татадаг газарта дүтэлэн ошоходомнай, сэрэгэй хубсаһатай, гартаа револьвер бариһан нэгэ эрэ хүн тэндэһээ гаража ерэбэ. Билетээ харуулатты, бүүгаа тушаагты гэжэ тэрээндэ хэлэбэбди. Тэрэмнай иигэжэ харюусаа. «Энээниие зүбшэн хэлсэхэ хэрэгтэй» гэһэн бэеэрээ таһалгын үүдэ нээгээд, хойноһоомни орогты гэжэ уриба.

Оройдоошье һанагдаагүй юумэ болошоо. Тэндэ бүү зэбсэгтэй хүнүүд дүүрэн байгаа. Стол дээрэ, таһалгын буланда хубсаһа хунар. Зургаан гү, али найман эрэ хүн столой дэргэдэ байгаад, һомо зэбсэг ябталан табина... Корабль дээрэ бүү зэбсэг зөөбэрилхэ ябадал шанга хорюултай гээд би шангаар соносхобоб. Тиихэдэмни, сэрэгэй хубсаһатай хүн таһалгын үүдэ хаажархиба. Тэрэмнай Христо Ботев байгаа. Тииһэн бэеэрээ намда иигэжэ хэлэбэ: «Господин капитан, танда бүү зэбсэгээ үгэхэгүйбди. Бидэнэр корабль дээрэ хоёр зуун хүнүүдбди, корабль манай мэдэлдэ...»

Бууха сагай болоходонь, пароходһоо бууходань, Болгариин патриодуудта өөрөө туһалаа һэм гэжэ Энглендер һанана. «Бууха газарые бидэ Ботевтой хамта тодорхойлоо бэлэйбди,—гэжэ хөөрэнэ. Расписка үгэхыень гүйбаб. Түрүүн дээрэ арсаад, удаань расписка бэшэхэ гэжэ нэгэ болгар хүндэ даалгаа һэн. Тэрэнь немецээр дүүгарба. Тэрээндэнь гараа табиба. Эхэ оронойнгоо түлөө ами наһаяа үгэһэн өөрынгөө бүхы нүхэдтэл адли баатар зоригто патриодой һүүлшын гар табилга болоһондонь һэжэг һанагдабагүй».

Айхые мэдэхэгүй отрядай хуби заяан гашуудалтайгаар дүүрэшоо. Турциин янычарнууд һалан һандангүй эдэ патриодуудые мүрдэбэ. Хэды хоноод Христо саашанхи ябуулгынгаа түсэбые нүхэдтэйгөө хамта зүбшэн хэлсэжэ байтараа, бүүгай һомондо дайрагдаад унашаба. Үбсүүниинь шуһан болошоо.

Ботевые хаанашье хадагадһаниинь мэдэгдэдэггүй. Зүгөөр хойто үдэрынь Врацай талмай дээрэ түрэгүүдэй табиһан зургаан толгойн нэгэниинь ехэ һахалтай тархи байһан юм. Ботевой наһа бараһанһаа хойшо хоёр жэл болоод,—1878 ондо ородой арми мүлжэгшэдые хэтэдэнь намнаа. Тэрэнэй нэрэ, поэт патриодой нэрэ алдар хүн түрэлтэнэй эрхим хүбүүдэй нэрэнүүдэй дунда хододоо мүнхэл.

Николас ГИЛЬЕН.
(АПН).

ВЛАДИВОСТОК. Гурбан жэлэй урда тээ эндэ хооһон тала байһан юм. Мүнөө эндэ байрын шэнэ район бии болож, гуша шахуу мянган хүн ажаһуудаг болоо. Районой нэгэ үйлсэдэ Африкын национальна герой Патрис Лумумбын нэрэ олгогдонхой. Зураг дээрэ: Владивостогой шэнэ районой Патрис Лумумбын нэрэмжэтэ үйлсэдэхи байрын гэрнүүд.

ТАСС-ай фотохронико.

«ШҮДХЭРТЭЙ СҮНДҮҮГ»

Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрай коллектив бухэли хабартаа, зунлаа, намартаа хүдөө нютагуудаараа hонин hонин зүжэг, наада харуулжа нютагайхидаа баясуулжа ябаhанаа hаяхан түб хотоёо бусажа ерээ.

Энэшье жэлдэ тус театраймнай артистнууд драматург Цэрэн Шагжинай «Шүдхэртэй сүндүүг» гэhэн шэнэ зүжэг харуулжа, арад зоноо hонирхуулба, урмашуулба.

Шэнэ зүжэгэй удхань хадаа мухар hүзэг, мунхаг байдалай үлэгдэлтэй тэмсэлдэ зорюулагдаhан дээрэhээ бүришье hаа hонин, өнеэдэ зугаа элбэгтэй байгаа. Хэзээ урдань лама ябаhан хүн хүдөө нютагуудта бии болоhон Тартад Тагаров (артист Д. Д. Жалсараев) hүзэгшэ нэгэ айлай хүгшэн Бүмбын гэртэ (РСФСР-эй арадай артистка Найдан Гендунова) шэбээлжэ, үзэл үзэхэhөө эхилээд, элдэб эсын юумэ түхеэрнэ. Тиигэжэ байhаар нютагай залуушуул Дамдин (артист С. Аранжуров), Сэрэгма (артист Намсалма Шагдарова), нютагай элдэбхитэй үбгэн Хасар (Буряадай АССР-эй габьяата ажал ябуулагша Буянта Аюшин) гэгшэдтэ балшыса баригдана.

Түрүүшын үдэр hонирхолтой энэ зүжэг харахые хүсэhэн хүн зон театраар дүүрэн байгаа. Республикын арадай уран зураааша Б. Черпутов тус зүжэгые гоёон шэмэглэhэн байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарhaa): Сэрэгма — артистка Н. Шагдарова, Бүмбэ — РСФСР-эй арадай артистка Н. Гендунова, Тартад — артист Д. Жалсараев.

Ф. СОРОКИНОЙ фотонууд.

УСТЬ-ОРДАhAA ЕРЭhЭН БЭШЭГ

ЭДИР ТУhАЛАГШАД

hУРАГШАД Володя Образцов Паша Самойлов хоёр зунайнгаа амаралтые аятай зохидоор, ашагтай hайнаар үнгэргөө. Тэдэ хоёр нүхэд Боохоной үйлэдбэриин управлениин Казачинска совхозой гурбадахи отделениин hаамхай үнеэдые харууhалжа гарабад. Тэдэнэртэ түрэл хизаарынь гоё hайхан байгаа даа. Үдэр бүхэндэ байгаалиин оршон тойроной шэнэ hонин юумэнүүдые ойлгожо абаа. Зунай үедэ эдир хоёр ханинар Крымэйхидээ дутуугүйгөөр наранда яhала дүрөө, арюун тунгалаг агаарта сэнгээ.

Тэдэнэр амаралтынгаа үедэ тус тустаа 400-гаад түхэриг мүнгэ олобо. Түрэлхидынь үхибүүдтээ олоhон мүнгөөрнь велосипед, гарай часы, хубсаhа хунар, сана абажа үгөө. Мүнөөдөө Володя Павел хоёр гэртэhээ найман модоной газарта оршодог нютагайнгаа hургуули хүрэтэр велосипедээрээ ябана. Хоюуландаа hургуулидаа номоо муу бэшээр үзэнэд. Амжалтата ажалаараа ахамад нүхэдтөө аша туhа хүргэhөөрөө hөөл баяртай, урматайнууд.

ЗОРИМГОЙ ХҮБҮҮНЭЙ ЯБАДАЛ

БООХОНОЙ аймагай «Труженик» колхозой дархан А. Н. Нефедьев байгша оной октябрь hарын эхин багаар орой үдэшэ гэртээ бусажа ябаба. Гэрынь Эдэйн голой саада өрьедэ оршодог. Тэрэ харгыгаа алдажа, гол гаталха гэжэ ябаhаар гэнтэ ехэ гүнзэгы газарта орожо, уhа залгижархин, гараха газараа оложо ядан байба. Шэнэ-Эдын найман жэлэй hургуулиин hурагша Виктор Исаков энэ үедэ эрьеэр ябажа ябаhанаа, уhан соо арбаганажа байhан хүнэй хараа саараа, тэрэ дары хубсаhаяа тайлажа хаяад, уhанда харайжа оробо. Даарaжа hалганашаhан Нефедьевые тэртэнь хүргөөд, унталгадань оруулhанай удаа гэртээ хариhан байгаа.

Хойто үглөөниинь А. Н. Нефедьев Виктортэ тиимэ анхарал оролдолго гаргаhанайнь түлөө ехэ баяраа хүргэhэн юм.

hУРАГШАДАЙ ҮЙЛЭДБЭРИИН БРИГАДА

БУРЯАД-ЕНГҮҮДЭЙ дунда hургуулида (Боохоной аймаг) hурагшадай үйлэдбэриин бригада табадахи жэлээ хүдэлнэ. Үйлэдбэриин hуралсалтай энэ hургуули трактористнууд болон малшадые бэлдэжэ гаргана. Бригадын тэшүүд Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо ороhото ба тэжээлэй культурануудай баян ургаса ургуулжа хүряабад. Бүхы талмай дээрэ тэдэнэр агротехническа хэмжээ ябуулгануудай бүхы комплексые, туршалгын хүдэлмэринүүдые, хүдөө ажахын, эрдэм наукын түрүү түйлалтануудые, онол аргануудые шадамараар хэрэглээ.

Бүхы сезон соо үйлэдбэриин бригадын тэшүүд Бадма Етобаев, Валерий Морхолоев, Артамон Абагалов, Людмила Наумова, Нина Жигунова болон бусад ехэ hайнаар ажаллажа, өрхим дүнгүүдые түйлаа.

Сентябриин эсэс багта болоhон эдир үйлэдбэришэдэй аймагай слёт дээрэ Буряад-Енгүүдэй hургуулида туршалгынь hайн хүдэлмэриин түлөө аймагай гэгээрэлэй таhагай болон комсомолой комитедэй дамжуулгын Улаан туг ба грамота барюулагдаба.

С. ЕЛАЕВ.

ХИЛЫН ЦААНАhAA

(Телефон · Телеграф · Радио)

I Интернационалай хүндэлэлдэ зорюулагдаhан выставкэ

ЛОНДОН, ноябриин 2. (ТАСС). Дэлхэйн коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй ажабайдалдахи элитэ ехэ ушарта — Нэгэдэхи Интернационалай байгуулагдаhаар зуун жэлэй ойдо зорюулагдаhан выставкэ Лондондо I Интернационалай бии болоhон газарта нээгдээ.

Удха түгэлдэр, аятай тааруу зохидоор түхеэрэгдэhэн энэ выставкэ Карл Марксын нэрэмжэтэ библиотекын хоёр бишыхан зал соо эмхидхэгдэhэн байна. Эндэ 400 шахуу экспонат табигданхай. Сент-Мартинс-Холл гэжэ түүхэтэ байшангай түхэл харуулhан гравюрануудые эндэ оргошод анха түрүүнээ хаража шадаха байна. Энэ байшан соо болоhон суглаан дээрэ хүдэлмэришэдэй уласхоорондын эблэл — Нэгэдэхи Интернационал байгуулагдаhан юм. Эдэ гравюрануудые Карл Марксын нэрэмжэтэ библиотекын хүдэлмэришэд бүри hаяхан оложо абаhан байна. Нэгэдэхи Интернационалай хуудаhанууд, Маркс, Энгельсэй мэндэ байхада хэблэн гаргагдаhан зохёолнууд экспонадуудай дунда бии.

Ехэ гаргаша хэгдэбэ

ВАШИНГТОН, ноябриин 3. (ТАСС). США-да болоhон hунгуулиин урда тээхи кампанида хоёр парти — демократическа болон республиканска партинууд 200 миллион доллар гаргашалаа гээд hунгуулиин кампаниие мүнгөөр хангалгын асуудалай талаар бэрхэ шэнжэлэгшэдэй нэгэн профессор Герберт Александер мэдүүлээ. Илхалга хэхэ, өөhэдынгөө кандидадуудые магтаха, орон соогуур hунгалтын урда тээхи аяншалтануудые хэхэ, асуулта хэжэ, олониитын hанамжые мэдэхэ гэхэ мэтэ хэрэгүүдтэ, хоёр парти урда урдынхида орходоо hүргүй ехэ мүнгэ зөөри гаргашалаа гээд тэрэ онсолон тэмдэглээ. Жэшээлхэдэ, мүнөөнэй hунгуулиин урда тээхи кампаниин үедэ 1960 онойхидо орходоо 25 миллион доллароор ехэ зөөри гаргашалагдаа.

АМЕРИКЫН СЭРЭГҮҮДТЭ ХҮНДЭ СОХИЛТО ХЭГДЭБЭ

Бьен-Хоадахи США-гай сэрэгэй баазада ноябриин 1-нэй үглөөгүүр Урда Вьетнамай партизануудай хэhэн сохилто хадаа Урда Вьетнамда hүүлшын hара соо Америкын сэрэгүүдэй горитойгоор диилдэhэн ябадал болоно. Партизануудай энэ зоримгой доботолгын урэ дүнгүүд тэрэнэй ямар ехэ шанга хүсэтэй байhыень элеэр харуулжа үгэнэ. Америкын гуша шахуу дайшалхы самолёт усадхагдаа, аэродромой түхеэрэлгэнүүдэй нилээд ехэ хубинь hандарган үгы хэгдээ.

Бьен-Хоа Урда Вьетнамда Америкын зэрхэг түримхэй ябуулга хэдэг бүхэжүүлэгдэhэн гол пунктнуудай нэгэн юм. Энэ пункт Урда Вьетнамай ниислэлhээ орёйдоол 20 километрэй газарта оршодог. Энэ юун тухай гэршэлнэб гэхэдэ, Сайгоныие партизануудай хүреэлэлгэ бүри уйтаржа байна.

Урда Вьетнамай сэрэгэй бишыханшье частьнуудта байдаг Америкын сэрэгэй советнигүүд урагшагүй тулалдаанай болоходо бүхы гэм зэмыень Урда Вьетнамай офицернүүд болон солдадуудта тохохые нэгэтэ бэшэ hэдэдэг байгаа. Теэд Урда Вьетнамай сэрэгэй алба хэгшэд США-гай аша туhын тулада шуhаяа адхаруулхые хүсэдэггүй байна бшуу.

Шүбгэтэй шабын түмэрөөр хэдэн дабхараар хүреэлэгдэhэн, Америкын сэрэгэй нюуса полициин шангаар хаража байдаг Бьен-Хоадахи баазын hамна бута сохигдоhоной түлөө америкынхид хэниие гэмнэжэ шадаха гээшэб?

Бьен-Хоада партизануудай зоримгойгоор доботолго Нго Динь Дьемэй шэрүүн шанга засаг түрын унагаагдаhаар жэл үнгэрөөд байхада хэгдээ. Дьемые Урда Вьетнамда бэелүүлдэг политикымнай түшэг түгүүри гэжэ арба шахуу жэлэй турша соо США тоолодог байгаа бшуу. Үнгэрhэн жэлэй турша соо америкынхид Урда Вьетнамда сэрэгэй талаар дахяад булигдажа ороhон байна. «США-гай хараа бодолой ёhоор Урда Вьетнамда сэрэгэй болон политическэ талаар хэзээ хэзээнэйхиhээ хэсүү байдал тохёолдонхой» гээд «Нью-Йорк таймс» газетэ мүнөөдэр мэдээhэн байна.

Урда Вьетнамдахи дайн байлдаае үргэдхэхын тулада нэмэжэ hомологдоhон долларнуудшье, Урда Вьетнамай ой тайга руу нэмэжэ эльгээгдэдэг хэдэн мянган солдат болон офицернүүдшье, Урда Вьетнамда боложо байhан байлдаанай газарнууд дээрэ хэрэглэгдэдэг шэнэ сэрэгэй техникэшье, Урда Вьетнамай зонхилогшодые хирэ хирэ болоод hэлгэлгэшье, США-гай сэрэгэй дээдэ зэргын ажал ябуулагшадай нэгэн генерал Тэйлорые элшэн сайд болгожо Сайгон эльгээлгэшье туhа хүргөөгүй байна бшуу.

Урда Вьетнамда США-гай саашадаа урагшагүйдэхэ байhан тушаа зарим нэгэшүүлэй hэжэглэдэг байгаа hаань, харин Бьен-Хоадахи авиабазада партизануудай миныи тэhэрэлгэ иигэжэ hэжэг түрүүлхыень болюулhан байна. США-гай Урда Вьетнамда хэжэ байhан дайн байлдаан урагшагүйдөө гэжэ тон эли болоо. Хэрбээ америкынхид Урда Вьетнамда бүри ехээр урагшагүйдэхэ гэээгүй hаа, политическэ гуримшуулалга хэхэ, өөhэдынгөө хэрэгүүдые Урда Вьетнамай арад дураараа шиидхэхэ эрхэтэй гэжэ мэдэрхэ ёhотой.

В. ХАРЬКОВ,
ТАСС-ай шэнжэлэгшэ.

Алжирай революциин арбан жэлэй ой

АЛЖИР, ноябриин 2. ТАСС-ай корреспондент Е. Попов иигэжэ дамжуулна:

130 жэлэй колониальна дарлалтаhаань сүлөөлhэн революциин 10 жэлэй ойе алжирайхид баяр баясхалантайгаар тэмдэглээ. Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй парад, олон түмэн хүн зоной хабаадалгатай демонстраци Алжирай Арадай Демократическа Республикын ниислэлдэ үсэгэлдэр болоо.

Алжир арадай түүхэдэхи энэ гайхамшагта үдэрые hайндэрлэлгэдэ хабаадалсахын тулада 80 гаран ороной делегаци эндэ ерээ. КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй дэшүүндэ кандидат Ш. Р. Рашидов түрүүтэй советскэ партийно-правительственна делегаци тэдэнэй дунда бии.

Парадай эхилхын урда тээ Национальна обороной министр Хуари Бумедьен сэрэгшэдтэ хандажа, амаршалгын үгэ хэлээ. Алжир арадай революционно түйлалтануудые хамгаалгада национальна арадай армиин дүүргэдэг үүргые тэрэ онсолон тэмдэглээ. Удаань, республикын президент, ФНО-гой генеральна секретарь Ахмед Бен Белла үгэ хэлэхэдээ, Алжирай дотоодын болон гадаадын политикын асуудалнуудта тогтоо. Хүдөө ажахын талаар арадай захиргаатай байха политикые Алжирай правительство амжалтатайгаар бэелүүлнэ, энэ хэмжээнhээ үрэнь гаража байна гээд Бен Белла онсолон тэмдэглээ. Арадай байдал hайжаруулха зорилгоор аграрна реформо тухай хуули ерэхэ жэлдэ баталан абтаха. Энэ хуулиин проектые Национальна суглаан шэнжэлжэ үзэхэ гээд Бен Белла мэдүүлээ. «Шэлэн абаhан замhаань революциие халуурулхые оролдодог» хархис болон революцида харша этэгээдүүдэй ябуулгые президент Бен Белла түгэсхэлдөө бүрүүшээхэ зуураа, тэдэниие Алжирай ажалшан арад хайра гамгүйгөөр хаман хаяха гэжэ мэдүүлээ.

Хани халуун оршон байдалда үнгэрбэ

СОФИ, ноябриин 3. (ТАСС). БТА агентствын мэдээсэhэнэй ёhоор КПН-гэй секретариадай гэшүүн Ханс Клеван түрүүтэй Норвегиин коммунис партиин делегаци Болгариин коммунис партиин Центральна Комитедэй урялаар Болгарида ерэжэ, энэ оной октябриин 23-haa ноябриин 2 хүрэтэр айлшалаа.

Али алинайнгаа hонирхолог хэдэн асуудалнуудаар: мүн уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй байдал тухай, эб найрамталай болон онсо ондоо ниитын байгуулалтатай гүрэнүүдэй энхэ тайбанаар зэргэ оршон байхын түлөө тэмсэлэй асуудалнуудаар Норвегиин коммунис партиин болон Болгариин коммунис партиин делегацинуудай хоорондо хөөрэлдөөнүүд болоо. БКП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Тодор Живков делегацитай уулзаа.

Уулзалганууд болон хөөрэлдөөнүүд хани халуун оршон байдалда үнгэрөө. Зүбшэн хэлсэгдэhэн асуудалнуудаар хоёр партиин нэгэн адли hанамжатай байhые тэдэнэр гэршэлэн баталаа.

Парламентын ээлжээтэ бэшэ сесси

ТОКИО, ноябриин 2. (ТАСС). Зонхилхы либерально-демократическа партиин хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшадай зүблөөн мүнөөдэр эндэ болоо. Парламентын ээлжээтэ бэшэ сессиие ноябриин 9-дэ нээхэ гэhэн шиидхэбэри зүблөөндэ хабаадагшад баталан абаа.

Японой премьер-министрэй шэнэ кандидатура энэ сесси дээрэ батлагдаха юм.

Меккын радиогой мэдээсэл

ЛОНДОН, ноябриин 2. (ТАСС). Рейтер агентствын корреспондент Бейрудhээ иигэжэ дамжуулна: Саудовска Аравиин хаанай тушаалhаа Сауд болюулагдажа, хаан хүбүүн Фейсал хаан болоо гэжэ Меккын радио мүнөөдэр соносхоо.

Суданда газетэнүүд хаагдаба

КАИР, ноябриин 2. (ТАСС). «Ас-Савра» гэжэ урдын правительственна газетые, Англи хэлэн дээрэ гарадаг «Судан дейли» гэжэ газетые хааха тухай шиидхэбэри Суданай шэнэ правительство өөрынгөө хоёрдохи заседани дээрэ баталан абаа гээд Омдурманай радио дамжуулна. Энээн тухай МЕН агентство мэдээсээ.

ГДР-эй түмэр зам дээрэ гэмтэл болоо

БЕРЛИН, ноябриин 2. (ТАСС). Росток округто түмэр зам дээрэ гэмтэл болоо гэжэ АДН агентство мэдээсэнэ. 39 хүн гэмтэжэ үхөө, 100 хүн шархатаа.

Шархатагшадта туhаламжа үзүүлхын, шухала хэмжээнүүдые абахын тула правительственна комисси байгуулагдаа.

ОКТЯБРЬ hАРА ҮНГЭРБЭ

Үнгэрhэн октябрь hарын гурбадахи арбаад хоногто республика доторнай үүлэ багатайшэг, хүйтэн үдэрнүүд үзэгдөө. Дунда зэргээр 6—9 градус хүйтэн болоно, Цахирта—11, Орлигто 13 градус хүрэтэр хүйтэрөөд абаа. Энэнь урда жэлнүүдэйхиhээ 2—4 градусаар үлүү хүйтэн болоhон жэшээтэй. Октябриин 21—23-най үдэрнүүдтэ илангаяа хүйтэн байгаа. Үдэртөө 11—16 градус хүйтэн боложо, тиигэжэ үнгэрэгшэ жэлэйхиhээ 9—13 градусаар үлүү гараа. Сэлэнгэ болон бусад гол горхонуудаар зайр ябажа, гаталуурtай газарнуудта гай түбэг татаа. Тинхэдэ Сэлэнгэ мүрэн адагтаа хүрэжэ, дээгүүрнь ангуушад ябажа эхилээ.

Октябриин 24—25-най үдэрнүүдтэ дунда зэргээр 3—6 градусаар дулаарhан байна. Республикын урда зүгэй районуудта 7—11 градус хүрэтэр дулаан болоо. Дулаан үдэрнүүдэй үзэгдэхэдэ, зарим нютагуудта бага зэргээр саhан ороhон. Мухар-Шэбэртэ—7, Цахирта 9 сантиметр хүрэтэр шиниг нойтон ороhон байна. Энээнэй хажуугаар хада майла «сагаан малгайгаа» үмдэhөөр үнинэй бааб даа. Арбаад хоногой hүүл багаар газарай хүрьhэн дооршоо 40—60 сантиметр хүрэтэр хүреэ. Энэнь үнгэрэгшэ 1963 онойхиhоо 20—30 сантиметрээр үлүү хүрэhэн болоно.

hаяар — ноябриин 4—8-най үдэрнүүдтэ бага зэргээр саhан ороходо, hалхилхаар хараалагдана. hүниндөө 13—18, үдэртөө 3—8 градус хүйтэн байхаар хүлеэгдэнэ.

Ин. КОТОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаhанда: «Алдарта Октябриин хүндэлэлдэ» гэhэн гаршаг доро республикын түрүү ажахынуудай хүдэлмэришэдэй түйлажа байhан ажалай амжалтанууд тухай мэдээсэлнүүд; «Түрэл орон доторнай» гэhэн гаршаг доро ТАСС-ай мэдээсэлнүүд; республикын хилээмэнэй продуктнуудые гаргадаг Управлениин түрүү хүдэлмэришэдые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай Указ; В. Николаевай хүряалгын баатарнууд тухай очерк.

Хоёрдохи хуудаhанда: «Росгипроводстройн» Буряадай экспедициин начальник В. Богдановай «Уhалуурина асуудалнууд» гэhэн статья; «Зүүн-Сибириин экономическа райондо» гэhэн корреспонденци; А. Дериглазовай химиин түйлалта тушаа корреспонденци; түрэл орон доторнай боложо байhан элдэб hонин.

Гурбадахи хуудаhанда: А. Жамбалдоржиевай «Гэрэлтэй мушан» гэhэн повестьhоо абтаhан хэhэг; hүүлшын неделиин туршада редакцида абтаhан ажалшадай бэшэгүүдэй шэнжэлэл толилголоо.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: уласхоорондын асуудалнуудаар дэлхэйн олон оронуудhаа абтаhан ТАСС-ай мэдээсэлнүүд.

ИНДИИН БАЙДАЛ hАЙТАЙ, МУУТАЙШЬЕ

Түмэрэй шүдхалаагаар ашаалагдаhан түмэр замай составууд Бомбей городой портын причалнуудта дүтэлэн ерэнэ. Тэдэ түмэр болванканууд дээрэ «Гүрэнэй металлургическа завод. Бхилай» гэhэн бэшэгүүдые уншанабди. Оронойнь олохон замуудаар ябахадаа энэ заводой, мүн Индиин гүрэнэй бусад предприятинуудай тамгануудые уншаха ушар намда оло дахин дайралдаhан юм.

Арадай ажахын гол hалбаринуудые мэдэлдээ абаhан гүрэнэй 160-haa дээшэ компанинууд орон дотор тоологдоно гээд Индиин статистика мэдээсэнэ. Гүрэнэйнь эгээл томо металлургическа «Хиндустан стил» гэжэ нэгэдэлэй хубитада ороной акционерна капиталай 17 процент хүртэнэ.

Индиин национальна хүгжэлтэдэ гүрэнэй сектор ямар үүргэ дүүргэнэ гээшэб? Колонизаторнуудай оронhоонь үлдэгдэhэнэй hүүлээр гүрэнэй сектор гээшэ социально-экономическа хүгжэлтын талаар айхабтар ехэ хүсэн байhанаа бодото байдал дээрэ харуулаа. Индустриальна комплекснуудые байгуулжа шадаа. Тэрэнэй ашаар энэ орондо урдань байгаагүй үйлэдбэриин шухала hалбаринууд — хүндэ машина бүтээлгэ, электромашина, прибор бүтээлгэ, нефть абалга бии болонхой. Гүрэнэйнь олохон предприятинуудта экономическа hайн үрэ дүн түйлагдана. 1962—63 онуудай ажахын жэлдэ ашаглагдажа байhан гүрэнэй 27 предприяти 152 миллион рупи сэбэр олзо доход оронд оруулhан байна.

Гэбэшье неоколониализм болон дотоодын хархис хүсэндэ эсэргүү шанга тэмсэлэй ашаар Индиин газар дээрэ урдань үгы байhан олон шэнэ юумэн байгуулагдана.

Тиимэ хархис организацинуудые «фашизмын нэгэ hалбари» гээд Джавахарлал Неру нэрлэhэн байха юм. Үнэхөөрөөшье энэдхэг арадай хорото дайсад — эндэхи «хэтэрхэйшүүл» ороноо бэеэ даагаад хүгжэхэ замhаань хазагайруулхые хэдэн дахин оролдоhон, элитэ ажал ябуулагша Джавахарлал Нерудэ эсэргүү тэмсэл тэдэ ябуулhан байна.

Индеэр аяншалха зуураа, тэрэ «хэтэрхэйшүүлэй» эндэ сугларлдаг байhые нэгэтэ бэшэ хараhан байнаб. Зэрлиг муухай эшхэрээн, хашхараан доро тэдэ зүтарманууд правительствада эсэргүү үгэнүүдые hүхирдэг, ондоо үзэлтэниие хүсөөр үгы хэхэ эрилтэ табидаг байха юм. «Раштрия сваям севак санг» (РСС) гэжэ организациин агентын Махатма Гандиие алахадань, «хэтэрхэйшүүл» hайндэр хэхые hэдэhэн гээшэ. Дж. Неругэй наhа бараад, Индидэ национальна траурай боложо байхада, «хэтэрхэйшүүл» «Неругэй заншалые үгы хэхэ» гэhэн уриатайгаар манифестаци хэhэн байна. Хойто Индиин олон городуудта РСС-эй хэдэн арбаад лагерь саг үргэлжэ хүдэлдэг. Тэндэ гэмтэ ябуулга хэhэн залуушуул сэрэгэй hургуули гарана.

РСС-эй «хэтэрхэйшүүлэй» хүсэд нюуса бэшэ организаци Индиин «Джан сангх» гэжэ хархис организацитай нягта барисаатай юм. Хэтэрхэй хархис эдэ хоёр организацинуудта Индиин национальна конгрессэй мэдээжэ ажал ябуулагша, Неругэй хэрэгтэ үнэн сэхэ Бридж Мохан гэгшэ иигэжэ мэдүүлhэн байна: «Хэрбээ бидэнэр хархис үзэлтэ «Джан сангхые» үгы хэхэ гэбэл, хамагай түрүүн РСС партиие бүтэ сохин hалгааха ёhотойбди. Энэ парти «Джан сангхын» дали доро далдалагдаhан, тэрэнэй эгээл элдэбхитэй хүсэн, Индиин политическэ ажабайдалда аюул тохёолдуулжа болохо фашистска хүсэн мүн болоно».

РСС, «Джан сангх» гэдэгүүдтэй суг хамта «Сватантра» гэжэ үшөө нэгэ хархис парти бии юм. Дж. Неругэй наhа бараhанай hүүлээр сватантристнууд капиталай ажал ябуулгада гүрэнэй зүгhөө ямаршье хизаарлалта хэгдэхэ ёhогүй гэhэн эрилтэ табина. Эдэ партинууд гүрэнэй секторые бага болгохо, оронойнгоо дотоодын ба гадаадын политикые империализмда бүри дүтэрхы болгохые оролдоно.

Индиин мүнөөнэй политическэ ажабайдалдахи хархис хүсэнүүдэй ажал ябуулгын бүри өөдэбхи ехэтэй боложо байhаниие юугээр тайлбарилхаб? Национальна конгресс партиин hүүлшын съезд дээрэ зүүнэй тала баримталдаг конгрессист К. Д. Малавия гэгшын мэдүүлhэнэй ёhоор, орон доторхи хархис хүсэнүүдэй ажал ябуулгын эдэбхи ехэтэй боложо байhан шалтагаануудай нэгэн хадаа томо капиталай экономическа хүсэнэй ургалта болоно.

Инди бэеэ даанхай байдалтай болоhон саhаа хойшо промышленностиингаа гүрэнэй секторые хүгжөөхэ талаар яhалхан амжалта түйлаhан байна. Гэбэшье энэ үе соо капиталистнуудай ангиие толгойлдог ээзэд баяшуулай байдал нилээд hайжараа. Тэдэнэй дээдэ зиндаае ээлэгшэд — Тата, Бирла, Сингхани, Гоэнка, Хирачанд, Мафатлал, Махиндра болон бусад 11 монополис группанууд болоно. Эдэ миллионернүүд национальна доходой горитойхон хубиие өөhэдтөө абажа, жэл ерэхэ бүри улам баяжана. Индиин түрүү үзэлтэй экономистнуудай тоолоhоной ёhоор, 1948 онhоо 1958 он хүрэтэр арбан жэл соо Татын компаниин олзо 690 миллион рупиhаа 4 миллиард рупи хүрэтэр, Бирлынхи — 222 миллионhоо 3 миллиард рупи хүрэтэр ургаа. Хубиин капитал гээшэ баяжаха бүреэ улам хомхой хобдог болоно.

Жэшээнь, Татын финансово-промышленна империие абаад үзэе. Хэрбээ Делиин гү, али хүдөө нютагай гостиницада хоноо hаа, Татын фабрикын тамгатай мылаар нюураа угаахат; ямар нэгэн аяншалгада гараа hаа, энэл миллионерэй заводто бүтээгдэhэн вагон гү, али автобуусто hууxат, рис болон хлоногой плантацинууд дээрэ үнеөхил Татын компаниин бүтээhэн машинануудай ашаглагдажа байхые харахат; Калькутта ерээ hаа, Татын фабрикын гаргаhан самса, радио, тоhо, эм, бэшэгэй машина гэхэ мэтэнүүдые худалдан абахые дурадхаhан соносхол алхам бүхэндөө уншахат. Үхибүүнэй наадан-хайhaa эхилээд атомна центр хүрэтэр хүү бараниие гартаа абаhан Индиин миллионерэй мүнөөдэрэй байдал иимэ бшуу.

Промышленна талаар ехээр хүгжэнги капиталис Инди байгуулха гээшэ мүнөөнэй томо буржуазинь хүсэл өрмэлзэл болонхой. Өөрынгөө хүсэл зорилгые заатагүй бэелүүлхын тула Индиин буржуази арад зондоо эсэргүү союз харин гүрэнүүдэй монополис капиталтай батална.

...Индеэр аяншалжа ябаха зуураа, үнгэрhэн сагай хуушан гуримуудай үлэгдэлые алхам бүхэндөө хаража болохо юм. Андхра-Прадеш штат оршодоогии тэндэхи нютагай журналистнууд Хайдарабадай низам байhан Усман Али-ханай гоё hайхан ордон харахые намда дурадхаа бэлэй.

Тэрэ ордондонь хүрэжэ ерэхэдэмнай үдэшэ боложо байба. Низамай гвардиин сэрэгшэ ордоной үүдэндэ харуулшанаар табяатай. Хахад час тухай сагай үнгэрөөд байхада үшөө дайнай урда тээ гаргагдадаг байhан «форд» маркын хуушаршаhан машина хүрэжэ ерэбэ. Ордонгой hахюулшад үгтан гүйлдэбэ, удангүй тэрэ машина сооhоо бирагүйхэн хубсаhатай нэгэ үбгэн гаража ерэбэ. hүүлдэ мэдөн гэhээмнай тэрэ үбгэжөөлнай Хайдарабадай hүүлшын низам байhан бэлэй.

Урдань алдар суутай байhан моголнуудай үри саданар мүнөөшье айхабтар баян ажаhуудаг гээшэ. Газар доро баригдаhан байшангууд соо нюугдаhан түмэр хайрсагууд соо тон ехэ хэмжээнэй алтан, мүнгэн, үнэтэ шулуун, бриллиантнууд суглуулагданхай. Индиин хэблэлэй нэгэтэ мэдээсэhэнэй ёhоор Усман Алиханай сүндүүгүүд соо 350 миллион рупиин хэмжээтэй алтан монетэнүүд, 500 миллион рупиин үнэтэ эдүүд бии. Тэдэнь хамта дээрээ аяар 20 миллиард рупи сэнтэй болоно.

hүүлшын энэ Могоол бүри ехээр баяжахын хойноhоо үхэтэрөө оролдоно, бүри хомхой хобдог болоно. Засагай политикада хабаархаяа болиhонойнгоо түлөө hүүлшын Могоол гүрэнэй жасаhaa жэлдээ 5,5 миллион рупи «пенси» абадаг гээшэ. Дж. Неру тэрээндэ өнэ пенсиhээ hайн дураараа арсахыень нэгэтэ бэшэ дурадхаhан юм. Тиихэдэнь «намайе тураажа алахатнай, гуйраншан болгохо гээ гүт» гэжэ Могоол муу аашаа гаргаhан гэхэ...

Мүнөөдэрэй Индиин социальна байдалайнь адли бэшэ, алгасаа ехэтэй байhаниие нютаг бүхэндэ хаража боломоор. Бомбей, Дели, Калькутта, Мадрас, бусад городуудта баяшуулай ажаhуудаг саад, сэсэрлигтэй гоё hайхан гэрнүүдтэй зэргэлээд үгытэйшүүлэй ажаhуудаг тон ядуу бараагууд дүүрэн. Үгытэйшүүлэй гэрнүүд хуушан фанерэ, картон, хабтагайгаар баригданхай байдаг. Үгытэйшүүлэй иимэ байранууд Бомбей городые дүхэриглэн тойронхой. Харанхы, шиигтэй, хүйтэн эдэ байранууд соо суудхэ бүхэндэ үхибүүн түрэнэ. Үлэн хооhон эхэнүүдынь хүхэнhөө hүнэй гарахагүйдэ маис гэжэ ургамалай шүлөөр үхибүүдээ үгжэнэ. Эндэhээ амиды мэндэ борьбо дээрээ болоhон үхибүүн аяга рис олохын түлөө баяшуулай хүлhэншэн гү, али городой үйлсэнүүдтэ hуужа, гутал арилгадаг байна.

Он жэлнүүд түргөөр ошоно. Үсэгэлдэр гутал арилгажа ябаhан үхибүүн мүнөөдэр хүл дээрээ гарахадаа капитализмын хатуу шанга хуули ёhонтой бодото нюураараа золгоно: хэхэ ажал байхагүй, хайшан гээд хоолойгоо тэжээхэб?! Индиин тухай статистикын мэдээсэhэнэй ёhоор орон доторнь хүсэд ажалгүйшүүлэй тоо 9 миллион хүн, хүсэд бэшэ ажалтайшуул хэдэн арбаад миллионоор тоологдоно.

Индиин хүдэлмэришэд, тариашадай хүдэр гараар металл хайлуулагдана, рис, саахарай тростник ургуулагдана, оронойнь бүхы баялиг бии болгогдоно. Имагтал хатуу шанга тэмсэлэй ашаар социальна алхам байдалаа хубилгажа шадаха байhанаа тэдэнэр мэдэдэг боложо байна.

Премьер-министр Лал Бахадур Шастри ороноо хүгжөөхэ харгы үнэн сэхэ байха тухайгаа мэдүүлhэн байна. Хэлэhэн үгэнүүдэйнгээ нэгэн соо тэрэ иигэжэ мэдүүлээ hэн: «Индидэ миллион хүн зомнай айхабтар ехэ үгытэй ядуу байдалтай. Энэ ушар бидэнэй эгээл бэрхэшээлтэ асуудал болоно. Мүнөө үсөөхэн зоной тон олон баялигаа өөhэдынгөө мэдэлдэ абаhан байхада, бэшэ зоной үлэсхэлэн болондо ядажа байхые болюулха социальна үнэн зүб гурим тогтоохые би оролдохо байнаб».

Вл. ФЕДОРОВ. (ТАСС).

Редакторай орлогшо **Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.**

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора — 23-67, зам. редактора — 38-42, зам. редактора — 35-84, секретариата — 27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни — 47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни — 48-89, 33-61, корректорская — 35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического — 24-74, советского строительства и быта — 34-93, рабсельхоров и писем — 25—41, 38-30, информации — 32-74 и переводов — 34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00262. Зак. № 1142.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур.
1964 оной ноябриин 4.